

BUKU YA SWIRHO
SWA KEREKE

BUKU YA SWIRHO

SWA

KEREKE YA NAZARENO

**Church Members Handbook
Shangaan**

**Buku ya Swirho
Swa
Kereke ya Nazareno**

**Buku ya Nawu wa Kereke ya Nazareno 2001-2005 yi komanisiwile
(yi vevukisiwile) hi Neville Bartle
Mahungu ya Matsalwa ya kereke ya Nazareno e misaveni
Ma paluxiwa hi kereke ya Nazareno
P.O.Box 16973
Suva, Fiyi**

**Yi kandziyisiwa hi ku pfumeleriwa hi
Africa Nazarene Publications
P.Box 1288
Florida
1710
Republic of South Africa**

ISBN-0 7977 0596 1

Le'swi nge Xikarhi

Swa risima le'swi nge ndzeni -----	6
Xingheniso -----	8
Milawu ya ku pfumela -----	9
Milawana ya swirho swa kereke -----	17
Xipfumelewana xa mahanyela ya vukriste -----	19
Ku lulamiseriwa ka Kereke -----	25
Kereke ya muti -----	27
Nhlengeletano wa xifundza -----	36
Nhlengeletano wa gotsovanyani -----	44
Murisi -----	49

Swa risima le'swi nge ndzeni

swa Kereke ya Nazareno

Swa risima le'swi nge ndzeni i ku vuriwa hi ku komanisa timhaka ta risima ta Kereke ya Nazareno.

Hina hi vakriste, lava hlanganisiweke, va pfumeri hikwavo va ntiyiso, lava huwelelaka ha Yesu Kriste Hosi ya hina. Hina hi pfumela leswaku Xikwembu xa hi rhandza ngopfu laha ka ku xi nyika N'wana wa xona a leswaku Yesu a va muhanyisi wa hina. Hi pfumela sweswo hikwalaho ka ku tinyiketa ni ku xaniseka ku fika e ku feni ka Yesu, lo'ku endleriweke leswaku vanhu hikwavo va kuma ku rivaleriwa ni Xikwembu. Ku sukela loko hi tlherile hi twanana ni Xikwembu, hi pfumela leswaku hi fanele ku twanana hina hi xiviri un'wana e ka un'wana. Hi fanele ku rhandzana un'wana e ka un'wana tani hi laha Xikwembu xi hi rhandzeke ha kona, hi rivalelana un'wana e ka un'wana tani hi laha Xikwembu na xona xi hi rivaleleke ha kona. Hina ha pfumela Bibe le'yo Kwetsima tani hi loko yiri xihlovo xa ntiyiso wa moya. Hina hi varixaka ra ntumbuluko wa vukwetsimi ra Wesley na hi pfumela ntiyiso wa marungula ya ku pfumela ni ku khorwisiwa e ripfumelweni ra Vukriste.

Hina hi vanhu la'va kwetsimeke, la'va vuriwaka hi Matsalwa na va tshunetiwa hi tintswalo leswaku va gandzela Xikwembu, va xi rhandza hi timbilu hikwato ta vona, moya, meehleketo, ni matimba, hi rhandza ni varikwerhu kukotisa loko hi tirhandza hina hi xiviri. Hi pfumela leswaku hikwalaho ka ku pfumela ntiyiso wa marungula ya ku pfumela ka hina, Moya lo'wo Kwetsima wu sungula ku hi hundzuluxa, wu thlela wu hi tata hi matimba hi siku rin'wana na rin'wana, leswaku hi va vanhu va rirhandzu ni va mahanyela lamanene ya ku tihlayisa emoyeni, ne ku dyondzisiweni lo'kunene ka ku titamela khwatsi, hi va ni dyondzo leyi tengeke, ni ku pfuxa e xifanisweni xa Xikwembu, wu thlela wu veka e ka hina mihandzu ya ku endla ka Kriste. Vukwetsimi e vutomi bya va pfumeli byi twisisiwa swinene tani hi loko va fanana na Kriste.

Hi vanhu la'va nga ni ntirho e ku endlela Kriste kukotisa vadyondzisiwa va yena... hi famba e misaveni hikwayo. Ntirho wa hina wu sungula kwalaho hi hlanganaka kona hi gandzela, kutani wu hangalaka e misaveni hikwayo.

Ntirho wa hina i ku va hi amukela va pfumeli la'vantshwa leswaku hi twanana ku n'we na vona ni leswaku hi sungula tinhlengeletano ta ku gandzela.

Ntirho wa hina wa kuphambulela van'wana e rirhandzu ra Xikwembu e ka la'va lahlekeke ni ku twela ka yena vusiwana e ka vanhu la'va pfumelaka, la'va nga swisiwana ni la'va tshovekek timbilu, hi va pfuna hi ku hlangana na vona e ka leswi va swi pfumalaka ni leswi swi va vavisaka. Ha rhambiwa leswaku hi khongotela vanhu va ta e ku pfumeleni, hi hlayisa ni ku twela vusiwana la'va pfumalaka, ni ku patsa hikwavo e ku twananeni na hina, i nga vona lava va nga ta vitana hi vito ra Yesu.

Ha rhambiwa ku va hlomisiwa e ku va varhangeli la'va nga ta hetisa hambi ku eneta ntirho lowu Xikwembu xi hi vitanelaka wona.

**Buku ya Swirho
Swa
Kereke ya Nazareno**

Xingheniso

Xibukwana lexi i mufambisi loyi a pfunaka swirho swa kereke ya Nazareno leswaku swi twisia leswaku kereke leyi yi tirha hi mukhuva wihi. Tshinya ra ku vumbiwa kumbe ku akiwa ka Kereke ya Nazareno e Manual (Milawu). Hi yona buku ya nawu ntiyiso le'yi hlamuseriweke khatsi swinene. Vanhu la'vo tala, ngopfu, la'va vulavulaka xinghisi (xinghiza) kukotisa ririmi ra vumbiri, va kuma marito la'ma vuriweke hi xinghisi na makarhata ni ku nonon'wha e ku ma landzela. Kasi xibukwana lexi, xi tirhisa xinghisi xo vevuka hambu xo olova, xi va xi ku tisela hikwawo mahungu ya kereke ya muti ni ya xifundza. Tinhlayo le'ti nge ka swirhendzevutana ti hi kombisa timhaka le'tikulu le'ti kumiwaka ha Manual (2001-2005) leswaku vanhu va ta languta e ka tona e ku kuma nhlamuselo yo engetela.

Marungula ya ntirho (Manual p 62)

Ntirho wa Kereke ya Nazareno i ku twarisa e ka vanhu hikwawo, leswaku va tiva tintswalo ta ku hundzuluxa ka Xikwembu lexi xi rivalelaka swidyoho swa hina, xi basisa timbilu ta hina hi ngati ya Yesu Kriste. Ntirho wa hina i ku endla vadyondzisiwa, ni ku endla vadyondzisiwa la'va lavaka ku va un'we na hina, va va swirho swa kereke, ni ku va dyondzisa, va vupfisiwa leswak va ta ngenhisiwa e ntirwheni wa ku fambisa evangeli. Xikongomelo xa hina i ku vona vanhu va akiwa va tiyisiwa e ku hanyeni ka vutomi le'byi kwetsimeke, le'byi tsakisaka Xikwembu.

Hi kona e kerekeni ya muti, laha vanhu va hanyisiwaka kona, va dyondzisiwa, va seketeriwa hambu ku tiyisiwa ni ku akiwa e ku pfumeleni ka vona, va thlela va rhumiwa ku ya e ntirhweni. Hikwalahoke, tikereke ta muti ti ni risima le'rikulu swinene. Leswaku ti kota ku fumiwa khwati a tikereke ta muti ti hlengeletwa e ku endla xifundza hambu matiko.

Milawu ya ku pfumela (1-22)

1. Vunharhu bya Xikwembu

Hina hi pfumela leswaku ku ni Xikwembu xin'we ntsena le'xi nga heriki, xi nga riki na ndzilakano, le'xi nga muendi ni mufumi wa swilo hikwaswo. Xikwembu xi kwetsimile ngopfu e xivumbekweni xa xona, kasi xi tikombisa e ka hina tani hi Tatana N'wana ni Moya lowo Kwetsima.

Genesa 1; Levitika 19:2; Deuteronoma 6:4-5; Esaya 5:16; 6:1-7; 40:18-31; Mateo 3:16-17; 28; 19-20; Yohane 14:6-27; I Vakorinto 8:6; II Vakorinto 13:14; Vagalatia 4:4-6, Va Efesa 2:13-18.

2. Yesu Kriste

Hi pfumela e ka Yesu Kriste, munhu wa vumbiri wa vukwembu le'byi nga Nhloko, loyi hi minkharhi ni minkharhi a ari ni Xikwembu, kambe a hundzukile munhu, a velekiwa hi wa n'whana Maria, loyi a nga tivanangiki ni wanuna. Yesu a hi yena munhu l'a hundzukeke Xikwembu kukotisa munhu. Kambe e matshan'weni ya hikwaswo leswi, yena i Xikwembu hi ntiyiso, ni munhu hi ntiyiso, loyi a nga ni mintumbuluko leyimbirhi, na yi hlanganile kun'we.

Ha pfumela leswaku Yesu Kriste a hanyile a nga ri na vudyoho e vutomini bya yena, a va ni ku yingisela lo'ku hetisekeke, a file kukotisa mhamba ya vanhu hikwawo, kutani hi ku endlisa sweswo, o hlurile matimba hikwawo ya ku biha. Hikwalaho ka matimba lama'kulu ya Xikwembu N'wana wa Xikwembu l'a hetiseke ni wa munhu l'a tlhandlukeleke e tilweni laha a hi khongelelaka a ri kona.

Mateo 1:20-25; 16:15-16; Luka 1:26-35; Yohane 1:1-18; Timhaka ta Vaapostola 2:22-36; VaRoma 8:3, 32-34, VaGalatia 4:4-5, Va Filipia 2:5-11, VaKolosa 1:12-22; 2-15; I Timoteo 6:14-16; Va Heberu 1:1-5; 7:22-28; 9:24-28; I Yohane 1:1-3; 4:2,3,15)

3. Moya Lo'wo Kwetsima

Ha pfumela e ka Moya lo'wo Kwetsima, munhu wa vunharu wa Xikwembu-Nhloko, loyi a khorwisaka misava ya vudyoho, a nyika vutomi le'rintswha ka la'va hundzukaka va pfumela ka Yesu, a varhangela, a va dyondzisa ni ku basisa va pfumeli:

(Yohane 7:39; 14:15-18,26; 16:7-15; Timhaka ta VaApostola 2:33; 15:8-9; VaRoma 8:1-27; VaGalatia 3:1-14; 4:6; VaEfesa 3:14-21; I VaTesalonika 4:7-8; II VaTesalonika 2:13; I Petro 1:2; I Yohane 3:24; 4:13)

4. Matsalwa la'ma Kwetsimeke

Ha pfumela leswaku a tibuku ta 66 e Bibeleni ti hlavuteriwile, i marito la'ma kwetsimeke ya Xikwembu.

Ha pfumela leswaku Bibeke yi hi kombisa hikwaswo leswi hi swi pfumalaka e ku va hi tiva ku hanyisiwa. (Luka 24:44-47; Yohane 10:35; I VaKorinto 15:3-4; II Timoteo 3:15-17; Petro 1:10-12; II Petro 1:20-21)

5. Vudyoho , Bya Ntumbuluku ni bya Vumunhu

Ha pfumela leswaku ku dyoha ku tile e misaveni hikwalaho ka ku nga yingisi ka Adam na Eva. Vudyoho le'byi tisile rifu ni ku avana ni Xikwembu. Ha pfumela leswaku a xidyoho xi ni tinxaka timbiri, vudyoho bya le xikarhi le'byi nga bya ntumbuluko, le'byi byi lwaka ni Xikwembu, ni swidyoho swa sweswi leswi hina vanhu hi swi endlaka.

5.1 Ha pfumela leswaku hikwalaho ka xidyoho xa Adam, vanhu hikwavo va tswariwa va ri ni vudyoho bya ntumbuluko. Vudyoho bya ntumbuluko byi lwa hambi byi alela Xikwembu, kutani ni mukhuva wolowo byi kongoma byi kokovisa vanhu leswako va endla mintirho ya swidyoho. Hina hi pfumela leswaku a vudyoho bya ntumbuluko byi sala tshamile e mbilwini ya munhu l'a nga mukriste, byi hlanguriwa hambi ku susiwa hi ku hlantswa ka nthirho wa Moya lo'wo Kwetsima.

5.2 Vudyoho bya ntumbuluko byi hambene ni bya mintirho, hikuva byona byi le ndzeni i ku navela lo'ku nge xikarhi, lo'ku kokovisa vanhu leswaku va endla swidyoho. Vanhu a va bohiwanga leswaku va tshama na byona va ko va fularhela hambi ku tshika murhi wa Xikwembu lo'wu byi ongolaka.

5.3 Ku dyoha i ku tlula hambi ku tshova nawu wa Xikwembu, lo'wu tiwaka. A swi fani ni loko munhu a endla swihoxo, hambi ku rivala, hambi ku tsopeta kun'wana lo'ku nga n'wi humelelaka, loku ku nga mihandzu ya ku wa ka xivumbeko xa vumunhu. Meehleketo ni ku tihlamulela lo'ku nga twananiki ni Moya wa Kriste swi vuriwa swidyoho swa moya. Masungulo ya xidyoho la'ma tiyeke hi kona ku thlula hambi ku tshova nawu wa rirhandzu, kutani u nga ha pfumeli e ku ponisiweni ka ntirho wa Yesu Kriste. (Vudyoho bya Ntumbuluko: Genesa 3; 6:5; Yobo 15:14; Tipsalma 51:5; Yeremia 17:9-10; Marka 7:21-23; Va Roma 1:8-25; 5:12-14; 7:1-8:9; I Va Korinto 3:1-4; Va Galatia 5:16-25; Yohane 1:7-8).

Xidyoho xa munhu: Mateo 22:36 (na I Yohane 3:4); Yohane 8:34-36; 16:8-9; VaRoma 3:23; 6:15-23; 8:18-24; 14:23; I Yohane 1:9-2:4; 3:7-10)

6. Ku Twisiwa ku Vaviseka

Hina ha pfumela leswaku Yesu Kriste, o xanisekile swinene, a halatile ngati ya yena, a va a fa e xi-hamba-nwine leswaku a endla nxavo lo'wu hetisekeke hi ku vaviseka ka yena hikwalaho ka ku endla swidyoho swa hina ni leswaku a hi tlherisela e ku twanana ka hina ni Xikwembu. Hina hi pfumela leswaku ku hava yin'wana ndlela ya ku ponisiwa, na swona Yesu o felile vanhu hikwavo. Yesu wa nyika ku ponisiwa e ka vana la'vatsongo ni ka lava va tsandzekaka ku tipimisela ha voxwe. Kasi e ka mintlawana le'yin'wana hikwayo yi fanela ku hundzuka ntsena, leswaku yi kuma ku ponisiwa hi ku pfumela.

(Esaya 53:5-6, 11; Marka 10:45; Luka 24:46-48; Yohane 1:29; 3:14-17; Timhaka ta VaApostola 4:10-12; VaRoma 3:21-26; 4:17-25; 5:6-21; I VaKorinto 6:20; II VaKorinto 5:14-21; VaGalatia 1:3-4; 3:13-14; Va Kolosa 1:19-23; I Timoteo 2:3-6; Tito 2:11-14; VaHeberu 2:9; 9:11-14; 13:12; I Petro 1:18-21; 2:19-25; I Yohane 2:1-2)

7. Tintswalo ta Ntumbuluko

Hina ha pfumela leswaku vanhu va endliwile hi xifaniso xa Xikwembu, kutani hikwalaho ka sweswo, vona va ni matimba ya ku tihlawulela e ku endla les'wo lulama hambi le'swo biha. Adam a dyohile, kutani hikwalaho ka sweswo, vanhu hikwavo va tswariwa va ri ni ntumbuluko wa vudyoho, kasi na swona a va swi koti kutiponisa ha voxo, hambi ku ngava hi mintirho ya vona le'yinene.

Hina hi pfumela leswaku tintswalo ta Xikwembu tinyikiwa mahala, hi ku nchunseka e vanwhini hikwavo. Tintswalo ta Xikwembu ti endla leswaku swi koteka e ka munhu wihi na wihi leswaku a swi kota ku hundzuka a fularheli swidyoho swa yena, a nghena e ku lulameni, a pfumela e ka Yesu leswaku a kuma ku rivaleriwa ka swidyoho swa yena, a basisiwa a vudyohweni, loko yena hambi vona va swi randza va pfumela.

Ha pfumela na swona leswaku, hambi loko munhu a hanyisiwile a va a basisiwa, swa koteka a tlhela a wela swidyohweni, hambi va wela ku dyoheni va va vanhu la'va lahlekeke hi laha ku nga heriki e handle ka loko va tlhela va hundzuka e swidyohweni swa vona.

(Ku fanana ni Xikwembu ni ndzawhalo wa vutomi le'byinene: Genesa 1:26-27; 2:16-17; Deuteronomi 28:1-2; 30:19; Yoxua 24:15; Tipsalma 8:3-5; Esaya 1:8-10; Yeremia 31:29-30; Ezekiel 18:1-4; Mikea 6:8; VaRoma 1:19-20; 2:1-16; 14:7-12; VaGalatia 6:7-8

Ku Tsandzeka ka Ntumbuluko: Yobo 14:4; 15:14; Tipsalma 14:14; 51:5; Yohane 3:6; VaRoma 3:10-12; 5:12-14, 20a; 7:14-25

Tintswalo ta mahala (a tixaviwi) ni mintirho ya ku pfumela: Ezekiel 18:25-26; Yohane 1:12-13; 3:6b; Timhaka ta VaApostola 5:31; VaRoma 5:6-8; 18; 6:15-16, 23; 10:6-8; 11:22; I Va Korinto 2:9-14; 10:1-12; II VaKorinto 5:18-19; VaGalatia 5:6; VaEfesa 2:8-10; VaFilipia 2:12-13; VaKolosa 1:21-23; II Timoteo 4:10a; Tito 2:18-22; II Petro 1:10-11; 2:20-22)

8. Ku Hundzuka

Hina ha pfumela leswaku vanhu hikwavo va dyohile, naswona va le kule ni Xikwembu. Hina ha pfumela leswaku a Moya lo'wo Kwetsima wa tirha e vutomini bya vanhu hikwavo la'va dyoheke, wu va tlherisela a ndzhaku va tshika swidyoho swa vona, hiku tshemba, va va ni ni xichavo, va pfumela ka Kriste, va ta kuma ku rivaleriwa, va va ni vutomi bya moya.

(II Tikronika 7:14; Tipsalma 32:5-6; 51:1-17; Esaya 55:6-7; Yeremia 3:12; Ezekiel 18:30-32; 33:14-16; Marka 1:14-15; Luka 3:1-14; 13:1-5; 18:9-14; Timhaka ta VaApostola 2:38; 3:19; 5:31; 17:30-31; 26:16-18; VaRoma 2:4; II VaKorinto 7:8-11; I VaTesalonika 1:9; II Petro 3:9)

9. Ku Hlayiwa la'va Lulameke, ku Tswariwa ra Vumbirhi ni ku Endliwa N'wana

Hina ha pfumela leswaku a vanhu hikwavo la'va pfumelaka Yesu Kriste, va n'wi pfumela kukotisa hosi ni mihanyisi, va hlayiwa la'va lulameke. Leswi, swi vula leswaku Xikwembu xa va rivalela e ka swidyoho swa vona leswi va swi vula leswaku Xikwembu xa va rivalela e ka swidyoho swa vona leswi va swi endleke, xi va nchunsa e minandzwini ya vona ya swidyoho, xiva xi va amukela kukotisa la'va lulameke.

10. Loko munhu a pfumela e ka Yesu kukotisa Muhanyisi hambi Muponisi wa yena, munhu loyi a tswariwa ra vumbirhi, kutani a nyikiwa meehleketo le'yintswa ya ntumbuluku. Kutani a vutomi le'byintswa bya moya I rin'we ra ku pfumela, rirhandzu ni ku yingisa e mahlweni ka Xikwembu.

11. Ha pfumela leswaku Xikwembu e tintwalweni ta xona, a xi hi rivaleli ntsena, ni ku hi nyika vutomi le'rintswa ra swa moya, kambe naswona xi hi endla vana va xona hi nghena e ndyangwini wa Xikwembu.

12. Swilo leswi swinharhu, ku rialeriwa, ku tswariwa ra vumbirhi ni ku endliwa n'wana, hikwaswo swi endliwa hi nkarhi wun'we ntsena, na swi endleka hikwalako ka ku hundzuka ka wean ni ku pfumela ka wean e ka Kriste. Moya lo'wo Kwetsima wu vula vumboni e moyeni wa hina u va u hi nyika ntyiso wa leswaku Xikwembu xi hi hanyisile.

(Luka 18:14; Yohane 1:12-13; 3:3-8; 5:24; Timhaka ta VaApostola 13:39; VaRoma 1:17; 3:21-26; 28; 4:5-9; 17-15; 5:1, 16-19; 6:4; 7:6; 8:1, 15-17; I VaKorinto 1:30; 6:11; 2:1, 4-5; VaFilipia 3:3-9; VaKolosa 2:13; Tito 3:4-7; I Petro 1:23; I Yohane 1:9; 3:1-2,9; 4:7; 5:1,9-13,18)

10. Ku Basisiwa hi ku Hetiseka

13. Hina ha pfumela leswaku e ndzhaku ka ku tswariwa ka vumbirhi, ka ha ri kona wun'wana ntirho wa Xikwembu, lowu ha wona a va pfumeli va tinyiketaka hi xiviri, hi ku hetiseka e ka Xikwembu, kutani kwalaho, va kuma ku nchunsiwa e ka vudyoho bya ntumbuluko. Leswi swi va endla va kota ku hanya e vutomi bya rirhandzu, ku yingilela Xikwembu ni ku rhandza van'wana.

Loko hi basisiwa, ngati ya Yesu yi hlantwa timbilu ta hina, kutani Moya lo'wo Kwetsima u tata timbilu ta hina, u hi nyika matimba ya ku tirhela Xikwembu ni ku hanya vutomi le'byi lulameke. Moya lo'wo Kwetsima u vula vumboni e moyeni wa hina leswaku a hi hlantswile a hi tatisa.

Ku basisiwa ku koteka hikwalaho ka ku fa ka Yesu. Tlhelo ra vumunhu ra ku basisiwa ri endliwa hi ku tinyiketa ka wena hi xiviri hi ku hetiseka ni ku pfumela u tshemba leswaku Xikwembu xi ta ku basisa. Ntirho lowo naswona wu tiviwa hi leswaku “i ku hetiseka ka rirhandzu”, “mbilu le'yi tengeke”, “ku khuvuriwa ni Moya lo'wo Kwetsima” ni meehleketo le'yi kuleke le'yi taka hi ku kula ka moya hi nkarhi lo'wo karhi.

Hina hi pfumela leswaku munhu loyi a basisiweke a ni ku navela ka ku kula e ntitswalweni. Ku kula loku a ku tshuki ku titela, kambe ku fanele ku ta hi ku dyisiwa lo'ku endliwaka hi ku dyondzisiwa ka ku xiya swinene, leswaku munhu a kula a fana na Kriste e meehleketweni ne vumunhwini. Vanhu lava va nta tirhiki e ku kuleni ka vona ka moya, va ta onha vumboni bya vona ni tintswalo ta Xikwembu e votomi bya vona ni tintswalo ta Xikwembu e vutomini bya vona, swi nga koteka byi tsandzeka hambu va lahleka.

(Yeremia 31:31-34; Ezekiel 36:25-27; Malakia 3:2-3; Mateo 3:11-12; Luka 3:16-17; Yohane 7:37-39; 14:15-23; 17:6-20; Timhaka ta VaApostola 1:5; 2:1-4; 15:8-9; VaRoma 6:11; 13, 19;

8:1-4; 12:1-2; II VaKorinto 6:14-7-1; VaGalatia 2:20; 5:16-25; VaEfesa 3:14-21; 5:17-18,25-27; VaFilipia 3:10-15; VaKolosa 3:1-17; I VaTesalonika 5:23-24; VaHeberu 4:9-11; 10:10-17; 12:1-2; 13:12; I Yohane 1:7-9)

(“Ku hetiseka ka mukriste”, “rirhandzu le’rhetisekeke”:
Deuteronoma 30:6; Mateo 5:43-48; 22:37-40; VaRoma 12:9-21; 13:8-10; I Vakorinto 13; VaFilipia 3:10-5; VaHeberu 6:1; I Yohane 4:17-18

“Ku tenga ka mbilu” Mateo 5:8; Timaka ta VaApostola 15:8-9; I Petro 1:22; I Yohane 3:3

“Ku khuvuriwa hi Moya lo’wo Kwetsima” Yeremi 31:31-34; Ezekiel 36:25-27; Malakia 3:2-3; Mateo 3:11-12; Luka 3:16-17; Timhaka ta VaApostola 1:5; 2:1-4; 15:8-9

“Ku kwetsimisiwa ka Vakriste” Mateo 5:1-7; Yohane 15:1-11; VaRoma 12:1-15:3; II VaKorinto 7:1; VaEfesa 4:17-5:20; VaFilipia 1:9-11; 3:12-15; VaKolosa 2:20-3:17; 10:19-25; 12:14; 13:20-21; I Petro 1:15-16; II Petro 1:15-16; II Petro 1:1-11; 3:18; Yuda 20-21

11. Kereke

15. Kereke yi endliwa hi vona hikwavo vanhu la’va tivulaka swidyoho swa vona e ka Yesu Kriste kukotisa hosi. Vona va ngenile e xipfumelwaneni xa ku twanana hi vuxaka ni Xikwembu, hikwalaho ka kutswariwa ka vona ra vumbirhi, kutani va endleli tlhelo ra Mmiri wa Kriste. Kereke yi kombisa vutomi bya vona hi ku hlangana kun’we e ku gandzeleni, e ku huweleleni ka rito ra Xikwembu, ni ku kumeka e xilalelweni xa hosi, ni swileriso swa ntirho hikwaho wa ntwanano lowu (sacramentos), ku yingisela Kriste ni ku seketela van’wana e votomini bya Kriste.

Kereke yi fanela ku kongomisa ntirho wa Kriste e misaveni hikwayo, votumi bya vona le’byi kwetsimeke ni mahanyela ya vona, ni ku fambisa evangeli, ni vudyondzisi ni ntirho lo’wu endliwaka.

Hikwaswo leswi swi endliwa hikwalaho ka matimba ya Moya lo'wo Kwetsima.

Kereka yi kona, tani hi kereke ya muti hambi hi mmiri wa misava hikwayo, na yi hlamusela hi ta vutomi bya yona, yi gandzela hi tindlela le'to tala, le'ti hambaneke ni mintirho ya ndzavuko ya yona (cultura). Kereke ya swi vona leswaku Xikwembu xi vitana vanhu van'wana le'swaku va endla mintirho le'yi hlawulekeke, tani hi varisi, xi va xi va seketela ni ku va tiyisa leswaku va kongoma va ya mahlweni e ntirhweni wa vurisi, va fambisa evangeli, ni ku rhandza ntirho wa vona. Kereke yi hanya e hansi ka nawu wa Xikwembu na yi ri karhi yi rindzela ku tsaka lo'kukulu ka ku vuya ka Yesu Kriste.

(Eksoda 19:3; Yeremia 31:33; Mateo 8:11; 10:7; 16:13-19; 24; 18:15-20; 28:19-20; Yohane 17:14-26; 20:21-23; Timaka ta VaApostola 1:7-8; 2:32-47; 6:1-2; 13:1; 14:23; VaRoma 2:28-29; 4:16; 10:9-15; 11:13-32; 12:1-8; 15:1-3; I Vakorinto 3:5-9; 7:17; 11:1; 17-33; 12:3, 12-31; 14:26-40; II VaKorinto 5:11-6:1; VaGalatia 5:6, 13:14; 6:1-5, 15; VaEfesa 4:1-17; 5:25-27; VaFilipia 2:1-16; I VaTesalonika 4:1-12; I Timoteo 4:13; VaHeberu 10:19-15; I Pedro 1:1-2, 13; 2:4-12,21; 4:1-2, 10-11; I Yohane 4:17; Yuda 24; Hlavutelo 5:-910)

12. Ku Khuvuriwa

16. Hina ha pfumela leswaku ku khuvuriwa ka vukriste i xileriso xa vukriste le'xi lerisiweke hi Yesu Kriste. Ku khuvuriwa ku tivisa ni kombisa ku pfumela ka munhu e kufeni ne ku pfukeni ka Yesu Kriste ni ku navela ka yena leswaku a landzela Yesu, hi xichavo ni ku lulama.

Tani hi leswi ku khuvuriwa xi nga xikombiso ka ntwanano lo'wuntswa, a vana la'vantswha, va nga khuvuriwa hi ku pfumela la ku kombela ka vatswari, loko vona va ta tshembisa e ku va dyondzisa e ku hanyeni ka vukriste.

Swa koteka leswaku vanhu va khuvuriwa, hi ku xiviwa, ni ku cheriwa mati ku va peta e matini, leswo swi ta va hi ku rhandza ka vona, la'va tsakamisiwaka.

(Mateo 3:1-7; 28:16-20; Timaka ta VaApostola 2:37-41; 8:35-39; 10:44-48; 16:29-34; 19:1-6; VaRoma 6:3-4; VaGalatia 3:26-28; VaKolosa 2:12; I Petro3:18-22)

13. Xilalelo xa Hosi

Hina ha pfumela leswaku xilalelo xa Hosi xi lerisiwila ni ku endliwa hi Yesu. Xona i xitsundzuxo xa ku tsundzuka Yesu, hikwalawo ka moya ni makateko e ka vona hikwavo la'va nga ta xi amukela hi ku pfumela. Xi endlewia vanhu hikwavo la'va pfumelaka e ka Kriste, va pfumela leswaku hikwalaho ka rifu ra Yena, vona va amukerile vutomi ni ku ponisiwa. Ntirho wa ku lhangana kun'we, na wona wu hi tsundzuxa leswaku Yesu a ta vuya.

Hi vona ntsena, la'va pfumelaka ka Kriste, va rhandza varikwavo e ku pfumeleni, va nga ni nfanelo ya ku hlangela kun'we e ka ntirho wa Xilalelo xa Hosi.

(Eksoda 12:1-14; Mateo 26:26-29; Marka 14:22-25; Luka 22:17-20; Yohane 6:28-58; I VaKorinto 10:14-21; 11:23-32)

14. Ku Hanyisa ka Xikwembu (Lo'ku Kwetsimeke)

18. Hina ha pfumela leswaku Xikwembu xa hanyisa vavabyi na leswo swiendliwa hi ku nyika nhlamulo ya mikhongelo ya vanhu va xona, kutani hina hi khongotela leswaku vanhu va khongela hi ku pfumela, leswaku ku ta hanyisiwa vavabyi. Naswona hina ha pfumela leswaku Xikwembu xa hanyisa hikwalaho ka murhi lo'wu endliweke hi vutivi, hi tintlhari ta mirhi.

(II Tihosi 5:1-19; Tipsalma 103:1-5; Mateo 4:23-24; 9:18-35; Yohane 4:46-54; Timhaka ta VaApostola 5:12-16; 9:32-42; 14:8-15; I VaKorinto 12:4-11; II VaKorinto 12:7-10; Yakob 5:13-16)

Ku Vuya ka Vumbirhi ka Kriste

19. Hina ha pfumela leswaku Hosi Yesu Kriste a ta tlhela a vuya. La'va pfumelaka, la'va hanyaka a va nga ta va rhangela la'va feke e ku fambeni ka vona. Lava va tshamaka e ka Yesu, va ta tekeriwa mapapeni, va hlangana ni vakwetsimi la'va pflakeke, leswaku va ya hlangana ni Hosi e mpfukeni, leswaku nkarhi hikwawo hi va kun'we ni Hosi.

(Mateo 25:31-46; Yohane 14:1-3; Timhaka ta VaApostola 1:9-11; VaFilipia 3:20-21; 1 VaTesalonika 4:13-18; Tito 2:11-14; VaHeberu 9:26-28; 2 Petro 3:3-15; Hlavutelo 1:7-8; 22:7-20)

Ku Pfuka ka Vafi, Kuavanyisiwa ni Xikongomelo

20. Hina ha pfumela leswaku mmiri wa hina hikwerhu, la'vo lulama ni la'vo biha, hi ta pfuxiwa e ku feni hi tlhela hi hlanganisiwa ni mimoya ya hina.

21. H pfumela, leswaku ku ta va kona ku avanyisiwa loku taka, laha vanhu hikwavo va nga ta humelela e mahlweni ka Xikwembu, leswaku va anyisiwa tani laha mintirho ya vona yi endhiweke ha kona loko va ha rivutomini.

22. Hina ha pfumela leswaku lava va alaka ku hundzuka, va pfumela e ka Kriste, va ta xaniseka e xihogweni (tiheleni), hi laha kunga heriki, Naswona ha pfumela leswaku vutomi le'byi dzunekaka ni le'byi nga heriki, byi ta nyikiwa hikwawo la'va pfumelaka e ka Yena, va yingisela Hosi Yesu Kriste.

(Genesa 18:25; I Samuel 2:10; Tipsalma 50:6; Esaya 26:19; Daniel 12:2-3; Mateo 25:31-45; Marka 9:43-48; Luka 16:19-31; 20:27-38; Yohane 3:16-18; 5:25-29; 11:21-27; Timaka ta VaApostola 17:30-31, VaRoma 2:1-16; 14:12; 1 VaKorinto 15:12-58; II VaKorinto 5:10; II VaTesalonika 1:5-10; Hlavutelo 20:11-15; 22:1-15)

Milawu ya Swirho Swa Kereke

Vanhu la'va pfumelaka va amukela Yesu kukotisa Muponisi wa vona, lava va navelaka ku tihlambyela ku twanana ni Kereke ya Nazareno, hi ku nghena ka yona, va fanele ku hanya vutomi bya vukriste (vukwembu). Rito ra Xikwembu ri hi dyondzisa hi mukhuva lowu hi fanelaka ku hanya ha wona.

Swirho swa kereke swi fanela ku endla le'swi landzelaka (27.1)

1. Hi rhandza Xikwembu hi timbilu hikwato ta hina, meehleketo, moya ni matimba, hi rhandza wa rikwerhu kukotisa loko hi tirhandza (Eksoda 20:3-6; Levitika 19:17-18; Deuteronoma 5:7-10; 6:4-5; Marka 12:28-31; VaRoma 13:8-10).

2. Pambulelani evangeli e ka vanhu la'va nga siki ponisiwa, va rahambeni leswaku va ta kerekeni, mi lavetela ku va rhangela leswaku va ya ka Kriste (Mateo 28:19-20).

3. Mi yingiselana ni vanhu hikwavo (VaEfesa 4:32; Tito 3:2; I Petro 2:17; I Yohane 3:18)

4. Pambulelani, mi pfunana, mi va ni tintswalo, ku lehisa mbilu ni ku rivalela vakriste kuloni: (VaRoma 12:13; VaGalata 6:2, 10; VaKolosa 3:12-14).

5. Lavani ku endla le'swinene e ka vanhu hikwavo la'va nga ni ndlala, la'va vabyaka, la'va nge khotsweni ni la'va pfumalaka (Mateo 25:35-36; II VaKorinto 9:8-10; VaGalatia 2:10; Yakobo 2:15-16; VaFilipia 4:15-19).

6. Nyika (humesa) swahukhume ni minhlengo leswaku u undla ntirho wa kereke (Malakia 3:8-10; Luka 6:38; I VaKorinto 9:14; 16:2; II VaKorinto 9:6-10; VaFilipia 4:15-19).

7. Hi ku tshembeka lo'kukulu, nghena e tinkondzwheni ta ku gandzela e kerekeni (VaHeberu 10:25; Timaka ta VaApostola 2:42), pambulelani ni van'wana (I VaKorinto 11:23-30), rhangela swikhongelo swa ku tinyiketa swa thlelo, ni swa le mindyangweni (Timaka ta VaApostolo 17:11; II Timoteo 2:15; 3:14-16; Deuteronoma 6:6-7; Mateo 6:6).

Swirho swa kereke swi fanele ku tivonela ka le'swilandzelaka (27.2):

1. Ku tlanga hi vito ra Xikwembu hi swa hava (Eksoda 20:7; Levitika 19:12; Yakobo 5:12).

2. Ku endla swilo le'swi nyameke le'swi nga faneliki hi si kura hosi, leswaku u susa ku kwetsima ka rona (Eksoda 20:8-11; Esaya 58:13-14; Marka 2:27-28; Timhaka ta VaApostola 20:7; Hlavutelo 1:10).

3. **Vuoswi bya tinxaka hikwato** (Eksoda 20:14; Mateo 5:27-32; I VaKorinto 6:9-11; VaGalatia 5:19; I VaTesalonika 4:3-7).

4. **Mikhuva ni swendlo le'swi hlakataka mmiri hambi meehleketo. Hi fanele ku tsundzuka leswaku hi matempele ya Moya lo'wo Kwetsima** (Swivuriso 20:1; 23:1-3; I VaKorinto 6:17-20; II VaKorinto 7:1; VaEfesa 5:18).

5. Ku holova, mahlevo, ni ku hlahlarhuka **mavunwa, la'ma onhaka mavito la'manene, ya vanhu van'wana** (II VaKorinto 12:20; VaGalatia 5:15; VaEfesa 4:30-32; Yakobo 3:5-18; I Petro 3:9-10).

6. **Ku nga tshembeki, ku kanganyisa e mintengweni ya wena** (ku xavisa), ku hamba mavunwa (Levitika 19:10-11; VaRoma 12:17; I VaKorinto 6:7-10).

7. Ku tikukumuxa hikwalaho ka swambalo swa wena ni swendlo swa wena. Vanhu **va fanele ku ambala hi nfanelo ni ku titsongahata, leswaku va ta vona ku kombisa ku kwetsima ka vutomi bya vona** (Swivuriso 29:23; I Timoteo 2:8-10; Yakobo 4:6; I Petro 8:3-4; I Yohane 2:15-17).

8. **Vuyimbeleri (música), matsalwa (tibuku) ni matlangela man'wana la'ma solaka Xikwembu** (I VaKorinto 10:31; II VaKorinto 6:14-17; Yakobo 4:4).

Nkarhi hinkwawo hi fanele:

Ku twanana ni kereke hi timbilu ta hina hikwato. A hi faneri ku lwa ni vurhangeli bya kereke, kambe hi fanele ku titsongahata hi tinyiketa e ku dyondziseni hikwako ka yona, ni milawu ya yona, ne mintirhweni ya ku fambisa ntirho wa hosi, wu hangalasiwa hikwako (VaEfesa 2:18-22; 4:1-3, 11-6; VaFilipia 2:1-8; I Petro 2:9-10)

Ntwanano wa vutomi (mahanyela hambi mafambela) ya VuKriste (*Leswi i ku tsala hi ku komanisa ni ku vevukisa ka ntwanano wa mahanyela ya vukriste. U nga swi kota ku languta e ka manual (pag 46-60) u ta kuma marito la'ma yimisiweke hi nawu ni nhlamuselo le'yi hetisekeke*)

A. Vutomi bya Mukriste

33. Hi ku tsaka lo'kukulu Kereke yi vula mahungu la'manenek, leswaku hina hi ta swi kota ku ponisiwa e ka swidyoho hikwaswo, hi nghena e vutomini le'rintswaha ra kriste. Kutani hikwalaho ka tintswalo ta Xikwembu, hina vakriste a hi faneli ku tlhela kambe hi landzela ntumbuluko wa vudyoho ni tindlela leti a hi titoloverile ta mafambela ya hina. Kambe e matshan'weni ya leswo, hi fanele "ku txukumeta vumina" – hi teka ndlela le'yintswaha, ya vutomi le'byi kwetsimeke ni meehleketo ya Kriste (VaEfesa 4:17-24).

33.1. Kereke ya Nazareno yi lava ku hlamusela hikwawo nkarhi e timhaka ta Bibe e ka ndzhalo ya vanhu vatinguva leti, leswaku ku dyondzisa loku, ku twisiseka ni ku tiviwa e tinxakeni hikwato. Milawu ya kereke yi fanele ku tiwiwa ni ku twisisiwa hi vanhu la'va nga ni mahanyela la'ma hambaneke ya ntumbuluku wa vona. Hi tiyisa leswaku a milawu ya khume hi yona yi hi nyikaka masungulo ya vukriste la'ma nga ni ku endla ni ku dyondzisa lo'kunene, yi fanele ku yingisiwa.

33.2. Naswona ha pfumela leswaku a Moyo lo'wo Kwetsima a rhangela kereke leswaku yi kula e vun'weni bya vuningi bya ku pimisa ka vukriste: Ntwanano wa vutomi bya vukriste wu fanele ku landzeriwa hi ku xiyisisa kukotisa loku wu ri murhangeli ni mupfuni ka la'va hanyaka ku kwetsimene. Vanhu lava nga landzeke vurhangeli lebyi byi kwetsimeke, va vavisa vumboni bya kereke, na swona va tsanisa mimoya ya vona hi xiviri.

33.3. A swi pfuni nchumu, a ku xaxameta swidyoho hikwaswo le'swi tiwaka e misaveni. Swi ni risima swinene, leswaku a swirho hikwaswo swa kereke swi fanele ku lava ku pfuniwa hi Moya lo'wo Kwetsima, leswaku swi kota ku avanyisa le'swinene e ka le'swo biha. Chavani hikwaswo le'swi fanaka ni le'swo biha. (I VaTesalonika 5:21-22)

33.4. Varhangeli va kereke va fanele ku dyondzisa tidyondzo ta Bibe, le'ti nga ta pfuna vanhu leswaku va tiva ku hlawula le'swinene, niku tiva le'swo biha.

33.5. Dyondzo yini risima ngopfu e vutomini ne moyeni lo'wu nga ni xiyimo le'xinene e vanwhini. Swikolo swa mfumo swi nyika ntsena ku

dyondzisa ka vutivi bya vumunhu. Swini risima leswaku a kereke hikwalaho ka Xikolo xa yona xa sonto, swikolo swa nhlekanhi, swikolo le'swikulunyana (colégios) ni swikolo swa Bibebe (Seminários), swi dyondzisa timhaka ta Bibebe ni milawu ya vutivi bya nawu lo'wunene. Vukwetsimi na byona byi fanele ku dyondzisiwa ni le kaya ka hina. Vakriste va fanele ku tiyisiwa leswaku va tirha e vanhwini ne swikolweni swa mfumo va vula vumboni bya vukriste, va twarisa ni ku nyika ntolovelu.

34. Le'swi landzelaka swi fanele ku xiximiwa.

34.1. Xiximani matlangela ni maendlela la'yo biha la'ma hahlulaka risima ra vukriste. Vakriste va fanele ku landzela milawu le'minharhu.

1. Vutirheli bya vukriste byi ni ku humula ni ku tirha.
2. Vakriste va vitaneriwa e ku hanyeni ka vutomi le'byi kwetsimeke. Ku kona tibuku le'to tala ni swikhomamoya (rádios) ni ku lulamisa ka ntirho wa swivona-hi-xiyimo (programas de televisão) ni swilo le'swi fambisaka marito hi xitshuketa (internet) le'swi humaka e mitini ya hina. A hi tivoneleni ka ku lulamisa hikwato (programas) ni tibuku le'ti nga hi rhangelaka e ku hi susa e ka Xikwembu ne ku hanyeni lo'kunene. Hi fanele ku seketela ni ku tiyisa swilo le'swi lulameke ni le'swi pfunaka.
3. Kukotisa loko hi ri vakriste hi fanele ku vulavula hi ku lwa ni le'swi hambanaka ni ku nga tivi Xikwembu, xa swi andzisa ku biha, ku pfukelana ni swendlo le'swo biha. Hi fanele ku tivonela ka hikwaswo swendlo le'swi tumbuluxaka ku dyoha na swi vonaka swi hi xengetela ni ku hi tsakisa hasi swi kweva xiyimo xa ku kwetsima ka vanhu va Xikwembu ni vutomi.

Vanhu va ka hina va fanele ku dyondzisiwa leswaku va kota ku tirhisa ndlela ya ku khongela hi ku hiteka, va tiva ku hlawula ndlela le'yi tlakukeke ya ku hanya e ku kwetsimeni. Hi fanele ku tirhisa ndlela le'yi landzelaka le'yi nyikiweke hi João Wesley (John Wesley), "Xihi ni xihle le'xi tsanisaka ntiyiso wa wena, xi pumbe u tsongahata ku tsana ka mapfalo ya wena, fihla meehleketo ya wena e ka Xikwembu, hambile u ku tsakisa ka

swilo swa moya hambi xi nga va xilo xihhi ni xihhi le'xi engetelaka matimba ya mmiri wa wena e henhla ka meehleketo, sweswo e ka wena i xidyoho”(VaRoma 14:7-13; I VaKorinto 10:31-33; VaEfesa 5:1-18; Va Filipia 4:8-9; I Petro 1:13-17; II Petro 1:3-11).

34.2. Tivonele u nga xavi vhumbavhumba (lotarias) ni yin'wana mintlango le'yo biha ya ku lava ku fuwa, hikuva yona yi hahlula vumunhu ni vuhlengeri bya wena. (Mateo 6:24-34; II VaTesalonika 3:6-13; I Timoteo 6:6-11; VaHeberu 13:5-6; I Yohane 2:15-17;

34.3. Mi nga tiendli swirho swa tindzawulo ta mintlawa leyi lavaka leswaku vanhu va tiboha hi ku hlambanya ka xihundla. (I VaKorinto 1:26-31; II VaKorinto 6:14-7:1; VaEfesa 5:11-16; Yakobo 4:4; I Yohane 2:15-17).

34.4. Chavani hikwato tindlela ta ku txina le'ti sivelaka ku kula e moyeni ni ku wisa vutivi bya mahanyela la'manene. (Mateo 22:36-39; VaRoma 12:1-2; I VaKorinto 10:31-33; VaFilipia 1:9-11; VaKolosa 3:1-17)

34.5. Chavani ku nwa hambi ku ri ku xavisa le'swi dakwisanaka, i nga mabyala. Ku xavisa ni ku dzaha fole hambi timbangi (drogas) tani hi marijuana.

Bibele ni ku dyondzisa ka vutivi bya vumunhu, ha swimbirhi swi kombisa leswaku a ku nwa byala le'ri nga ni ntxomela ni ku dzaha fole swi nga hi pfluxela mavabyi ni timpfilumpfilu le'to tala e mindyangwini ne tinhlengeletanweni ta hina. Tani hi leswi xikongomelo xa hina i nga xa ku hanya vutomi le'byi, kwetsimeke, hikwalaho ka leswo a hi na fanelo ya ku tirhisa swilo leswi. Bibele yi dyondzisa leswaku a mmiri wa hina i tempele ya Moya lo'wo Kwetsima, kutani hikwalaho ka leswo, hi vitanela vanhu va ka hina ku fularheleni lo'ku hetisekeke e ka swona hikwaswo le'swi dakwisanaka. Vutomi bya hina byi fanele ku nyika vumboni le'byinene hi minkarhi hi hikwayo e ka van'wana. (Swivuriso 20:1; 23:29-24:2; Hosea 4:10-11; Habakuk 2:5; VaRoma 13:8; 14:15-21; 15:1-2; I VaKorinto 3:16-17; 6:9-12; 19-20; 10:31-33; VaGalatia 5:13-14, 21; VaEfesa 5:18).

34.6. Hi nga tirhisi mirhi le'yi nga ni ntau ku tlurisa, leyi yi onhaka ku pimisa ka munhu, hambi ku titwela ka yena, handle ka ku nyikiwa hi

dokodela muongonri. (Mateo 22:37-39; 27:34; VaRoma 12:1-2; I VaKorinto 6:24-27)

B. Muchado ni ku Avana

35. Ku kona swilo le'swo tala le'swi sindzisaka swi ri karhi swi tirha e xikarhi ka vanhu leswaku swi va tsanisa ni ku hahlula kumbe ku onhisa a muchado ni ndyangu wa vukriste. Swi ni risima swinene loko a varisi va huwelela hi ku vonakala e makungu ya Bibehe, leswaku a muchado wu fanele ku tiya hi laha ku nga heriki. Tikereke ti fanele ku kula e ku lulamiseni ka tona (programas) loku ku nga ta tiyisa hi ku nyika matimba na ku pfuna mindyangu ya vukriste.

Muchado wu lulamisiwile hi Xikwembu, kutani hi kona ku hlangana ka ntyiso ka wanuna ni wansati, leswaku va va un'we hi ntwanano, ni ku pfunana lo'kunene, va ri karhi va rwhala swihlange swa vona. Vanhu a va faneli e ku nghena e muchadweni hi madjuvani, kambe va fanele ku sungula hi ku khongela va kombela vu rhangeliwa hi Xikwembu. Xipfumelwa xa muchado xi boha vanhu hi nkarhi hikwawo loko vona ha vambirhi va ha ri vutomini, kutani a ku wu tshova i ku tshova le'swi lulamisiweke hi Xikwembu i nga ku tiyisa muchado hi laha ku nga heriki.

(Genesa 1:26-28, 31; 2:21-24; Malakia 2:13-16; Mateo 19:3-9; Yohane 2:1-11; VaEfesa 5:21-6:4; I VaTesalonika 4:3-8; VaHeberu 13:4).

35.1. Bibehe yi dyondzisa leswaku muchado i ku hlangana hi ku hlambanya ka wanuna ni wansati, vona vambirhi ntsena e vutomini hikwabyo bya vona, na swi kombisa rirhandzu ra ku tinyiketa ka kriste e ku xanisekeni, leswaku a ponisa a kereke. Muchado wu yimisiwile, wu ri lo'wu tiyeke. Ku tshikana (divórcio) i ku dyondzisa lo'ku lwaka na Kriste. Kutshikana (divórcio) a ku le mahlweni, ku tlula ku rivalela ka tintswalo ta Xikwembu loko leswi swi laviwa hi ku hundzuka, ni ku pfumela ni ku titsongahata. Ha swi vona leswaku vanhu van'wana va sindzisiwa leswaku va tshikana hi nawu hikwalaho ka ku lava ku hlayisa mmiri wa vona.

(Genesa 2:21-24; Marka 10:2-12; Luka 7:36-50; 16:18; Yohane 53:8-11; I VaKorinto 6:9-11; 7:10-16; VaEfesa 5:25-33)

35.2. Varisi (Vafundzisi) va Kereke ya Nazareno, va faenele ku dyondzisa mintshungu ya vona hi ta ku kwetsima ta muchado. Hikwawo nkarhi va fanele ku nyika ku laya e ka vatekani la'vambirhi loko va nga si rhangela muchado wihi na wihi. Leswi na swona swi vuriwa ne ka lava va tshikaneke na va lava ku thlela va chada kambe. Vafundzisi va fanele ku rhangela muchado ya lava va nga ni masungulo ya Biblele ya muchado (107-1).

35.3. Swirho swa kereke le'swi nge ku xukuvaleni ka muchado, swi fanele ku kuma tindlela ta ku lulamisa timhaka ta swona. Leswi swi fanele ku endliwa hi ku twanana ni ku hlambanha ka vona ni ku dyondzisa ka matsalwa la'ma vonakalaka. Va fanele ku lava ku hlayisa ndyangu ni leswaku va nga rhwexi tingana Kriste hambani ni kereke ya yena. Vanhu vambirhi la'va nga ni timhaka le'ti karhataka swinene ta muchado wa vona, va fanele ku lava ku seketeriwa hiku layiwa ni ku khongoteliwa hi murisi wa vona hambani ni van'wana varhangeli va moya.

35.4. Hikwalaho ka ngu nga tivi, swa endleka leswaku xidyoho xi tsanisa vanhu la'vo tala, la'va nga landzeliki a ku lulamisa (pulani) ka Xikwembu, hina hi tshemba leswaku a Xikwembu xa swi kota ku ponisa vanhu lava, kukotisa loko Yesu a pfunile wansati wa Samari. Kasi laha vanhu va avaneke, va tlhela va chada, va fanele ku lava tinswalo ta Xikwembu ni ku pfuna ka xona e ntwananweni wa muchado wa vona. Vanhu lava, swa koteka leswaku va amukeriwa e ku va swirho swa kereke, loko vona va kombisa leswaku va undzukile na va ri ni ku tivonela hi kwalaho ka ku kwetsima ka muchado.

C. Ku Boxa Hambani Ku Humesa Nyimba

36. Kereke ya Nazareno yi pfumela leswaku a vutomi hambani byi nga va bya loyi a nga siki velekiwa (tswariwa), byi kwetsimile, naswona byi nyikiwile e ka hina hi Xikwembu. Hikwalaho-ke, a hi pfumeleriwi ku boxa hambani ku humesa nyimba hambani i ngava ndlela yihi na yihi. Kambe ha swi vona leswaku ku nga va kona timhaka le'ti kalaka swinene, laha a vutomi bya mamana, wa xihlangi lexi xi nga siki tswariwaka, leswaku yena hambani xihlangi va kumeka va ri khombyeni ra rifu. Kutani e mhakeni ya rixaka leri, ku herisiwa ka nyimba ku nga

endliwa hi ku twisisa ni ku voniwa hi vadokodela ni ntirho wa vusungukati bya ku layiwa hi vukriste.

Hina a hi pfumeli ku boxa tinyimba, kasi naswona ku fanele ku lulamisiwa ku dyondzisa lo'ku nga ta pfuna na mamana ni vana. Laha ku nga ta humelela nyimba le'yi nga laviwiki, kereke yi fanele ku kombisa ku pfuna ka rirhandzu ni ku n'wi tiyisa, hi xikhongelo ni ku laya. Leswi swi patsa ni vamamana la'va rindzelaka ku veleka ni ku vandzuta hambu ku sungulisa ntirho wa vuhlayisi bya vana vaswisiwana.

Hi minkarhi le'yo tala vanhu va lava ku humesa tinyimba hikuva a va swi kotanga ku landzela mahanyela ya vukriste ya ku hlangana ka wanuna ni wansati. Kambe, kereke yi pfumala ku dyondzisa hi ku vonakala e nhlungano wa vumunhu wa wanuna ni wansati tani hi ku dyondzisa ka vukriste.

(Eksoda 20:13; 21:12-16; Yobo 31:15; Tipsalma 22:9; 139:3-16; Esaya 44:2, 24; 49:5; Luka 1:23-25, 36-45; VaRoma 12:1-2; I VaKorinto 6:16; 7:1; I VaTesalonika 4:3-6)

D. Vumunhu bya ku Hlangana ka Wanuna ni Wansati

37. Vumunhu bya ku hlangana ka wanuna ni wansati I tlhelo rin'wana ra nhlamuselo wa vukwetsimi ni ku saseka ka ku pimisa ka Xikwembu e ka xivumbiwa xa xona. Kona i yin'we ya tindlela leti a ntwanano wa xipfumelwani e xikarhi ka nuna ni nsati wu fungiwaka ni ku hlamuseriwa kona. Ku hlangana ka vumunhu ka wanuna ni wansati ku basisiwile hi Xikwembu, loko kona ku humelela hi muchado na ku hlamusela rirhandzo ni ku tshembeka.

Vana va fanele ku dyondzisiwa e ku kwetsima ka meehleketo ya ku hlangana ka vumunhu ka wanuna ni wansati e ndzeni ka mhaka, ku lehisa ka mbilu ni ku tshemba e ndyangwini wa vukriste.

Vafundzisi ni vadyondzisi e kerekeni va fanele ku hlamusela hi ku twisiseka lo'ku vonakalaka, ka ku twa ka vukriste hikwalaho ka ku hlangana ka vumunhu, ka wanuna ni wansati. Vona va fanele ku khongotela leswaku va swi vona leswaku swi sasekile na swona swi lulamile, swi kwetsimile, kwalaho va fanele ku tivonela e ka swilo le'swi nga kotaka ku va tsanisa ni ku va hambukisa e ka swona.

Hikwako ku hlangana ka ntwanano ya wanuna ni wansati, lo'ku nga endlekiki hi muchado, ku hambanile ni milawu ya Xikwembu.

Ku hlangana ka vanhu va rixaka rin'we, wanuna ni wanuna, wansati ni wansati i ndlela yin'wana ya ku hoxela ntumbuluko wa vumunhu. Hina hi yima e ntiyisweni wa Bibebe, leswaku mintirho le'yo tano i ku dyoha lo'kukulu lo'ku pfuxaka vukari bya Xikwembu. Hina ha pfumela leswaku a tintswalo ta Xikwembu ti ringene leswaku ti kota ku hlula ntirho lo'wu nyameke ngopfu wa ku hlangana ka wanuna ni wanuna ni wansati ni wansati. (I VaKorinto 6:9-11).

(Genesa 1:27; 19:1-25; Levitika 20:13; VaRoma 1:26-27; I VaKorinto 6:9-11; I Timoteo 1:8-10)

E. Vutirheli bya Mukriste

38. **Nhlamuselo ya Vutirheli.** Matsalwa ma hi dyondzisa leswaku Xikwembu i n'winhi wa vanhu ni swilo hinkwaswo. Kasi hina hi vatirhi la'va hlayisaka swilo hinkwaswo hi swi tirhisa hi vutlhari, hinkwaswo ha swimbirhi e vutomi ni swilo leswi hi nga na swona. Hikuva siku rin'wana hi ta fanela ku ya nyika nhlamulo ya matirela ya hina e ka Xikwembu. Xikwembu xi yimisile ndlela ya ku humesa swavukhume le'swi vulaka leswaku e ka khume ra swilo hambu mali, swifuwo ni hinkwaswo hi fanele ku humesa nchumu wun'we hi sala ni kaye (9) (ntlhanu ni mune) e ka miholo ya hina, swa masimo, swifuwo no ni hinkwaswo hi swi tlherisela e ka Xikwembu. Leswi swi kombisa leswaku ha vumbirhi bya hina, Xikwembu i nga n'wini na hina hi nga vatirhi.

(Malakia 3:8-10; Mateo 6:24-34; 25:31-46; Marka 10:17:31; Luka 12:13-24; 19:11-27; Yohane 15:1-17; VaRoma 12:1-13; I VaKorinto 9:7-14; II VaKorinto 8:1-15; 9:6-15; I Timoteo 6:6-19; VaHeberu 7:8; Yakobo 1:27; I Yohane 3:16-18)

38.1. **Yindlu ya Vuhlayiselo ya Swavukhume.** Yindlu ya vuhlayiselo ya swavukhume i mhaka le'yi tsariweke ni le'yi endliwaka hi swirho swa kereke leswaku hi ku tshembeka lo'kukulu ni hi nkarhi wun'wana na wun'wana, va humesa swavukhume swa vona e kerekeni ya muti. Swirho hinkwaswo swa kereke ya Nazareno, swi khongoteriwa leswaku swi nyika hi ku tshembeka lo'kukulu e swavukhume swa vona swa

miphamo ya vona ni swin'wana e kerekeni ya muti. Na swona e minhlengo ya mbilu na yona yi fanele ku humesiwa, leswaku yi va xipfuno xa ku hlayisa kereke hinkwayo ya muti, ni xifundzha, ni xifundzankulu (região) ni gotsovanyani (Igreja em Geral) e nkwaameni lo'wu lulamisiweke, swi endliwa hi nongonoko wa tin'wheti.

38.3. Xipfuno xa ku Fambisa Ntirho. Hosi yi lerise yi ku:

“Hikwalaho, hosi yi lerisile leswaku la'va vulaka evangeli, va ta hanya hi Evangeli” (I VaKorinto 9:14). Kereke yi pfumala ku hlayisa varisi ni vafundzisi va yona, la'va vitaniweke hi Xikwembu, la'va tinyiketaka vona hi xiviri, hi ku hetiseka e ntirhweni wa ku fambisa Evangeli. E ka kereke yoleyi, swirho swa yona swi pfumala ku humesa swavukhume hi nkarhi ni nkarhi, ni ku hakela murisi wa vona hi nkarhi wihi lo'wu yimiseweke.

38.4 Ku Nyika Mali ya Vutomi. Vakriste va fanele ku tshembeka e ku nyikeni ka vona swavukhume ni minhlengo loko va ha hanya. Naswona va fanele ku pimisa leswi va nga ta swi endla hi mali ni titshomba le'ti nga ta sala loko va ta fa. Vakriste va fanele ku khongela swinene, va endla nfanelo ya nawu, va ti tiyimisela ku nyika e ku va va yisa e mahlweni e ntirho wa kereke.

F. Vatirhi va Kereke

39. Hi leleta tikereke ta muti leswaku ti hlawula ntsena vatirhi la'va kumeke ku basisiwa hi ku hetiseka, la'va kombisaka vutomi le'byi kwetsimeke, hikwalaho ka tintswalo ta Xikwembu. Na swona vona va fanele ku twanana ni ku dyondzisa ka hina, mahanyela ya matirhela, ni mintirho ya kereke ya Nazareno, na va hlayisa kereke (ku undla) hi kutshembeka hi ku nghena tinkondzweni hikwato ne ku dyondziseni ka swavukhume ni minhlengo.

G. Milawu le'yi Lulamisiweke

40. Kereke yi fanele ku landzela tindlela le'tinene ta matirhela, tani hi laha swi kombisiweke ha kona e ka milawu ya mafambisela ya ntirho wa tinhlengeletano, hi laha swi lulamisiweke ha kona hi Roberto (Robert) i nga tinhlengeletano ta kereke ya muti.

H. Ku Lulamisa Ntwanano wa Mafambela ya Vukriste

41. Ntwanano wa mafambela ya vakriste u nga susiwa hambu ku hundzuluxiwa ntsena hi voto ra swirho le'swi ringanka 2/3 wa swirho le'swi nga kona, le'swi nga ta vota e ka nhlengeletano wa Gotsovanyani.

Ku Lulamiseriwa ka Kereke

Ku kona tindlela tinharhu ta ku lulamisela kereke:

1. Tikereke tin'wana ti ni varhangeli la'va nga ni matimba la'makulu ya ku rhangela.
2. Tikereke tin'wana ti nyika hlengeletano e matimba la'makulu. Ku hava murhangeli ni un'we, hambu munhu un'wana, loyi a nga matimba la'makulu. E handle ka sweswo vurhangeli byi ni ku pambulelana e ka varhangeli va nhlengeletano wolowo.
3. E ku fuma lo'ku nga ni matshamela la'manene, laha a matimba ma nga ni ku pambulelana e ka varisi ni nhlengeletano.

Sweswo Kereke ya Nazareno yi ni ku fuma ka matshamela la'manene, lawa ma nga ni murisi ni kometi (junta) ya kereke la'va pambulelanaka ndzwhalo wa ku rhangela ni ku fambisa ntirho wa kereke.

Ha pfumela leswaku swi ni risima e ku va ni vanghameli la'va pfunaka tikereke ta muti, va ri karhi va tatisa ntirho ni swikongomelo hinkswaswo. Matimba ya munghameli a ma faneli ku pfilunganya ntirho lo'wu nchunsekeke wa kereke le'yi lulamiseriweke. Kereke yin'wana ni yin'wana, yi ni nfanelo wa ku tihlawulela murisi wa yona, yi tihlayisela timali ta yona ni timhaka hinkwato le'ti fambelanaka ni vutomi bya ntirho wa kereke ya muti (28-28.2).

Ku Lulamisela ni ku Fuma ka Kereke ya Nazareno

Dokodela Breese, loyi a nga muvandzuti wa (munhu loyi a sunguleke) kereke ya Nazareno, a vile murisi hi malembe la'yo tala e kerekeni ya Metodista. Yena o twile leswaku a kereke yi pfumarile varhangeli lava a va fanele ku tiyisa ni ku fambela hi ku rhangela varisi. Yena a nga

tirhisanga rito ra vubishop kambe a vitanile va rhangeli, leswaku i vanghameli. Wena u nga pimisa munghameli kukotisa murhangeli wa ntlawa hambi wa golonyi.

Le vuxeni ka tiko ra Estados Unidos, (U.S.A) a ku ri kona tikereke le'to karhi, leti i ngi a ti ri ni matimba la'makulu ya ku huwelela ku pfumala ka vakriste, leswaku va hanya vutomi le'byi kwetsimeke. Vona va twile leswaku hi minkhari yin'wana a va bishop a va ngehenela; na vona e ku fambiseni ka tikereke ta miti. Vona va tsan'wisa ku pfumala ka kereke ya muti ni kometi ya yona leswaku va nga vi na matimba ya ku langutela ni ku hlayisa kereke ya muti.

Loko a mintlawwa le'yimbirhi yi pimisele ku hlangana kun'we, yi sungula kereke ya Nazareno, yi tirhile hi ku chivirika lo'kukulu leswaku va ko va kuma ndlela ya ku hlanganisa meehleketo leyi yi hambaneke hikwalaho ka vurhangele bya kereke. Vona va pfumelile leswaku va pfumala vanghameli la'va nga ta seketela ni ku tiyisa, va laya ni ku endla vurhangeli bya tikereke. Naswona vona va pfumelelanile, leswaku tikereke ta miti ti fanele ku va ni matimba ya ku tihlawulela varisi va tona, ti va ti langutela hinkwawo ntirho wa tona e kerekeni ya muti. Murisi o fanele ku tirha hi ku twanana ni kometi (junta) ya kereke ya muti leswaku va yi langutela.

E ka ndzawulo ya xifundza, munghameli wa xifundza, a tirha ni kometi (bordo) ya xifundza ya ku luleka (kutshiya) e ku fambisa hi ku kongometa e tikereke. E ka ntirho hinkwawo lo'wu (rhangelaka hinkwaswo), vangameli la'vakulu va tirha ni Bordo le'Rikulu (Bordo Geral) leswaku va rhangela ni ku kongomisa kereke. Ku ni ku vavanyisa lo'kunharhu ka mfumo wa Kereke ya Nazareno. Hi loku:

1. Kereke ya Muti.
2. nhlangeletano wa Xifundzha (wa lembe)
3. Gotsovanyi

Swi sasekile a ku swi tiva tani hi laha hi xin'wana ni xin'wana xa leswaku hi ta twisisa tani hi laha kereke hikwayo yi tirhaka ha kona.

Kereke ya Muti

A tlhelo leri ringa ni risima le'rikulukumba swinene ra kereke ya Nazareno i kereke ya muti. Laha hi kona laha vanhu va taka ku ta gandzela kona, vanhu la'vantswha va hundzuka e ku va vakriste. Laha hi kona laha vanhu va hundzukaka kona e ku va swirho swa kereke.

Vuxirho bya Kereke (107-110)

Ku kona mune wa swilo leswi munhu a fanelaka ku swi endla a leswaku a ta va xirho xa kereke ya Nazareno:

1. A fanele ku vula vumboni bya leswaku yena a n'wi amukerile Yesu Kriste tani hi muhanyisi wa yena (muponisi)
2. Va fanele ku landzela ni vupfumeri bya kereke ya Nazareno.
3. Va tshembisa ku landza milawu ya Kereke ya Nazareno.
4. Va tshembisa ku undla kereke hi minkarhi ya vona, tinyiko (tintaleta) ni timali, ni ku nghena e kerekeni hi ku tshembeka, va kumeka e ka mintirho hikwayo ya kereke ni ntirho wa ku hlayisa timali.

Xirho xa kereke xi ni risima ku tlula munhu loyi ntsena a ngenaka a kereni. Xirho xa kereke i munhu loyi a tinyiketeki e rivaleni leswaku a khutala e ku tirheleni, a tihlanganisa hi matlhelo hikwawo, ni ku va mnyiki loyi a tshembekeke e kerekeni ya muti.

Mukhuva Lowu u Fanelaka ku Endla ha Wona e Xirho

1. Vanhu lava va lavaka ku va swirho, va fanele ku swi tiva leswaku Yesu i Muponisi wa vona.
2. Va fanele ku nghena e ka klasi ra varingwa, le'ri dyondzisaka ni ku hlamusela dyondziso (doutrina) ya kereke.
3. Va nghena maklasi la'ma dyondzisaka hi ta milawu ya kereke le'yi kombisaka leswaku vakriste va fanele ku hanya hi mukhuva wihi.

A ntirho wa ku fambisa Evangeli ni kometi ya vuxirho va ta kamba vanhu la'va lavaka ku va swirho swa kereke. Loko vona va lulamile ku

va swirho, va pfumeleriwa e ka vuxirho, va ta amukeriwa e ka vuxirho hi murisi wa kereke e mahlweni ka nhlengeletano e nkondzwheni ya kereke.

Nhlengeletano wa Kereke (113)

Nhlengeletano wa kereke i ku hlangana ka vanhu e kerekeni lo'ku yimisiweke hi kereke ya muti, laha swirho swa kereke swi hlanganaka kona e ku xuxa ni kutiyisa le'swi tlakusiweke swa vutomi bya kereke, ku kula ni ku lulamireriwa ka kereke ya muti.

Murisi hi yena mutameri wa xitshamo.

Matsalani wa bordo ra kereke ya muti hi yena matsalani wa kereke e ka nhlengeletano.

Nhlengeletano wa lembe wa kereke wu fanele ku nghena loko ka ha pfumaleka tin'wheti tinharu (3) na ku nga si nghena nhlengeletano wa lembe wa xifundza.

Hikwalaho ku kula ka ntsengo wa tikereke, wu kona nhlengeletano wa ntwanano ya vamamana ni nhlengeletano wa ntwanano ya vavanuna, na swi kukota tlhelo ra mintirho ya ku lulamiseriwa ka kereke ya Nazareno, kambe ndzi swi nghenisile halenu, hikuva swona swi nga ni risima le'rukulu na swi ri tlhelo ra tikereke le'to tala.

Ntirho wa Hlengeletano wa Kereke

Nhlengeletano wa kereke wu ni mintirho yimbirhi:

1. E ku twa mibiko.
2. Ku rhangela ku hlawuriwa.

Nhlengeletano wa kereke wu ta twa mibiko le'yi taka hi:

1. Murisi (413.15)
2. MNI (Nhlengeletano wa ku fambisa Evangeli) hi murhangeli (153.2)
3. NYI (Murhangeli wa La'vantswha (151.4)
4. Murhangeli wa ntwanano wa vamamana
5. Murhangeli wa ntwanano wa vavanuna
6. La'va nga ni mpfumelelo ya vuhuweleri ya muti (428.1)
7. Matsalani wa kometi ya kereke (135.2)

8. Mutameli wa nkwama (tesoureiro) (136.5)
9. Murhangeli wa Xikolo xa Sonto (146.6)

Nhlingeletano wa kereke wu fanele ku hlawula lava va landzelaka:

1. Valanguteri (137)
2. Vahlayisi (141, 142.1)
3. Murhangeli wa Xikolo xa Sonto (146)
4. Bordo na nhlingeletano wa Xikolo xa Sonto (145)
5. Murhangeli wa nhlingeletano wa vamamana
6. Murhangeli wa nhlingeletano wa vavanuna

Ntirho wa Murisi

Murisi i nkulukumba hambi un'wana loyi a nga mpfumelelo ya xifundzha. Murisi a titwela leswaku yena o vitaniwile hi Xikwembu e ku huwelela rito ra Xikwembu ni ku hlayisa vanhu va Xikwembu. Murisi a ni ntirho lo'wunyingi leswaku a wu tirha. Wona wu xaxametiwiwe e ka Manual (412-420). Kutani ntirho lowu hikwawo wu nga avanyisiwa hi mathlelo manharhu (3) la'ma tiviwaka swinene:

1. E ku huwelela ni ku rhangela tinkondzho ta ku gandzela.

- Ku huwelela
- Ku khuvula, xilalelo, michado, ku lahla vafi
- Ku rhangela ntirho wa evangeli e kerekeni

2. Ku hlayisa swirho swa kereke

- Ku endzela swirho
- Ku hlayisa vavabyi ni swisiwana
- Ku chavelela la'va rilaka
- Ku seketela hambi ku tiyisa vanhu e vutomini bya vukriste
  - Ku pfunetela vadyohi leswaku va hundzuka va thlela ka Xikwembu
  - Ku pfuna vakriste leswaku va kuma ku tatisiwa hi Moya lo'wo Kwetsima, va va va hanya vutomi le'byi kwetsimeke.

- Ku dyondzisa ni ku nyika matimba e ka vakriste e ku pfumeleni ka vona e ka Xikwembu.

3. Ku lulamisela e ntirho wa kereke

- Ku amukela vanhu e ka vuxirho
- Ku langutela (supervisor) e ka tindzawulo le'ti hambaneke ta kereke. (JNI, MNI, Xikolo xa Sonto, nhlengeletano wa vamamana, nhlengeletano wa vavanuna, ni swin'wana).
- Ku lulamisa mibiko e ku ya nyika ka nhlengeletano wa xifundzha.

Ku Vitana ka Murisi (115-123)

Loko kereke yi lava ku vitana murisi, yi fanele ku landzela a mintilo leyi yi landzelaka:

1. Ku hlangana ni munghameli wa xifundzha, nami hlawurile vito rin'we mi ri twarisa e kerekeni leswaku ri votiwa. Mi fanele ku hlawula mufundzisi hambani murisi a va loyi a nga ni mpfumelelo ya vurisi (ya xifundza) leswaku a va murisi wa n'wina. Kometi ya kereke (junta) yi ta xuxa mhaka ya kona ni munghameli wa xifundzha, va vula loyi lavaka ku vitana yena. Va ta vota, kutani munhu yoloyi a fanele ku kuma 2/3 ya vunyingi bya mavoto la'ma nge ina na ma endliwa hi bordo ra kereke. Kutani munghameli wa xifundzha o fanele ku pfumelela murisi yoloyi (115).
2. Kutani vito leri rita kombisiwa e ka swirho hikwaswo swa kereke kutani na vona va ta vona hi ku "ina" hambani "e-e". Munhu loyi a fanele ku kuma 2/3 wa mavoti la'ma n'wi pfumelelaka leswaku a hlawuriwa.
3. Kutani a bordo ra kereke ri tativisa leswaku a vitaniwa. Naswona va fanele ku n'wi tivisa hi ta mphamu wa yena lowu a nga ta kuma wona, ni minxuvo ya vona le'yi nge mahlweni (115.4)

4. Murisi l'a vitaniweke o ta fanela ku nyika nhlamulo e ndzeni ka masiku ya 15. (115.1)
5. Hi minkhari yin'wana, munghameli wa xifundzha ni bordo (junta) ra ku luleka, va nga kota ku hlawula murisi. Kutani leswi swi nga humelela hi loko mathsmela la'ma landzelaka ma endleka:
  - a. Kereke leyo a yi si hlanganisa malembe mambirhi (2) hi vukhale bya yona.
  - b. A yi na swona swirho le'swi fikaka ka 35 hi vunyingi.
  - c. Xifundza hi xona xi nyikaka tlhelo ra mphamu wa murisi.

Ku Tshika ka Murisi e Ntirho wa Yena (120)

Murisi a nga tshika e ntirho wa kereke hi ku tsala papila ra ku tshika ntirho, kutani a yi nyika e ka bordo ra kereke ne ka munghameli wa xifundzha. Loko bordo ra kereke ri pfumela ku tshika loku, ni munghameli wa xifundzha a nyika mpfumelelo hi ku tsala, kwalaho ku tshika loku ku tiyile i ka nawu. Kambe hambi swi ri tano, murisi o ta kongoma a va murisi wa kereke yoleyo hi ku ringana masiku ya 30, e ndzhaku ka ku tshika ka yena lo'ku pfumeleriweke hi bordo ra kereke ni munghameli wa xifundzha.

Murisi o ta tirhisana ni matsalani wa kereke, va lulamisa e nxaxameto ya vuxirho la'va tsariweke hi mavito ni makhere ya vona (endereço). Kutani, a nxaxameto lowu, wu fanele ku va ni ntsengo lo'wu fananaka, mavito la'ma tsariweke ma va ma tivisiwa e ka maminuta ya xifundzha ya nhlengeletano lo'wu heleke sweswi.

Ntwanano wa Murisi ni Kereke (122)

Hi ku hela ka malembe mambirhi, leswi hi minkarhi hikwayo, a murisi ni bordo ra kereke va ta rhangela nhlengeletano, leyi e ka yona va nga ta kambisisa ni ku pfuxeta ku twisisa ka vona lo'ku tsariweke, ka leswi va swi languteleke, swikongomelo ni mintirho ya kereke ni murisi.

Munghameli wa xifundzha o fanele ku byeriwa hi ta nhlengeletano lowo, leswaku na yena a tava wa tlhelo ra wona, a nghena na vona. Mixuvo ni ku pimisa ka nhlengeletano lowu, i ku hlayisa ka timhaka, ni ka le'swi hambanaka, ni ku tirha e ku lulamiseni ka swona hikwaswo, hi moya wa rirhandzu, wa ku amukelana ni ku rivalelana. (121)

Ku Pfluxetiwa ka ku Vitaniwa ka Murisi (123)

E ndzhaku ka loko murisi a hlanganisile malembe mambirhi (2) ya ntirho wa vurisi, ku ta va kona a nhlengeletano ya bordo ra kereke leswaku ri kambisisa ntirho wa vurisi, ni bya ku twanana ka vona. A nhlengeletano wolowo wu ta rhangeliwa hi munghameli wa xifundzha, hambi mufundzisi, kumbe murisi l'a hlaluriweke hi munghamele, xikongomelo xa kona i ku va ku kumiwa e ku twanana e handle ka ku tirhisa voti. Kutani kutaku loko bordo ra kereke ri tsakile ha yena, a ta kongomisa hi malembe ya mune (4).

Bordo ra kereke ri ta vota leswaku hu hendleteriswa a mhaka leyi, ka swirho swa kereke. Kereke yi ta lulamisa leswaku ku va kona nhlengeletano ya tlhelo, kutani e ka yona a xivutiso xi ta va le'xa ku, "xana ku twanana ka hina ni murisi loyi, ku fanele ku kongomisiwa xana?" Loko murisi a nga kumi 2/3 wa mavoti, kwalaho murisi a ta suka a tifambela hi nkarhi lowu va nga ta twanana ha wona ni munghameli wa xifundzha. Kasi loko murisi a kuma 2/3 hambi ku tlula, kwalaho, murisi loyi o ta kongoma. (122)

Kometi (Bordo-Junta) ya Kereke (127)

Kereke yin'wana na yin'wana yi ni kometi (Bordo) ya yona. Swirho swa bordo ra kereke hi leswi:

1. Murisi
2. Munghameli wa Xikolo xa Sonto
3. Murhangeli wa la'vantswha (JNI)
4. Murhangeli wa ku fambisa ntirho wa Evangeli (MNI)
5. Valanguteri ni vahlayisi

Nkarhi wa Nhlengeletano (128)

Nhlengeletano wu fanele ku ngeniwa e mahlweni ka siku ra khume na ntlhanu (15) hi n'weti (vandla).

Ntirho wa Bordo ra Kereke (129-134)

1. Yi tirha kun'we ni murisi e ku langutela ntirho hikwawo wa kereke.
  2. Yi vitana murisi:
    - Hi vona la'va hlawulaka munhu, kutani endzhaku ka loko va kumile mpfumelelo, ya munghameli wa xifundzha, va ta ngenisa vito ra murisi e ka nhlengeletano wa kereke leswaku a hlamuriwa.
    - Va kambisisa ni ku veka ntsengo wa mphamo wa murisi hi lembe rin'wana na rin'wana.
  3. Va hlawula
    - Mutameli wa nkwama wa kereke
    - Matsalani wa kereke
    - Swirho le'swi vumbaka ku fambisa Evangeli ni vuxirho bya komiti.
  4. Va va ni ntiyiso leswaku a orçamento ya timali ta xifundzha, ni ya dyondziso, ni kufambisa evangeli, swi ta va swi hakeriwile.
- Va va ni ntiyiso wa leswako timale hinkwato ta kereke ti hlayisiwa hi ndlela le'yinene ni mukhuva lo'wunene, na yi twarisiwa hi ku bika hi n'wheti yin'wana na yin'wana ka bordo ra kereke ni le ka nhlengeletano ya lembe ya kereke.
5. Hlawulani vanhu vambirhi leswaku va hlaya ni ku hlanganisa hinkwayo minhlengo ya kereke.
  6. Lulamisani orçamento e ku funengeta ntirho hikwawo wa kereke hi lembe ni lembe.
  7. Bordo ya kereke yi nga hlawula vanhu e ku va va amukela a mpfumelelo wa va huweleri va muit loko murisi a tlakukile.
  8. Ku leletywa leswaku a munhu loyi a amukeleke mpfumelelo ya vuhweleri ra muti wa pfumeleriwa e ku kuma e mpfumelelo ya xifundzha.

Matsanali wa Kereke (135)

Ntirho wa matsalani wa kereke i ku:

1. Tsala maminuta ya nhlengeletano wa kereke, ni bordo ra kereke.
2. A nyika mubiko e ka nhlengeletano wa kereke hi ta mintirho ya kereke a patsa ni ku hlayisa ntsengo wa swirho swa kereke.
3. A hlayisa hikwato tibuku le'ti lumbaka kereke ya muti.
4. Loko ku ri ni ku voteriwa ka murisi, matsalani o ta tivisa munghameli wa xifundzha hi ta mintsengo ya mavoti.

Mutameli wa Nkwama (136)

Ntirho wa mutameri wa nkwama hi lowu:

1. Ku amukela timali ta kereke ni ku hakela timali loko a pfumeleriwa sweswo hi bordo ra kereke.
2. A bika timali hikwato le'ti ngheneke ni le'ti humeke ti tirhisiwa, kutani a titsala e bukwiwa ya timali le'yi hlawuriweke yi nga ya ntiyiso.
3. A ta kombisa hi ku nyika mubiko wa timali e ka bordo ra kereke hi n'wheti yin'wana na yin'wana ni le ka nhlengeletano wa lembe e kerekeni, hi lembe ni lembe.

Valanguteri (137-140)

A ntlawa wa hubyana leyi, wu endliwa hi ku sukela ka swirho swinharu, na wu nga faneli ku tlula ka 13 wa swirho.

Ntirho wa vona i ku:

1. Tirhela kereke tani hi kometi le'yi kuleke, yi nga ni mindzwhalo ya ku kurisa hi ku kumela, ku fambisiwa ka evangeli, ku kurisiwa ka ntirho, hi ku sungula ma kereke la'mantswha.
2. Ku pfuna vanhu la'va pfumalaka ni la'va xanisekaka. Va fanele ku va vanhu la'va seketelaka, va khongotela, va tiyisa, va endzela miti, va hlayisa vavabyi ni la'va pfumalaka, na va dyondzisa swirho swin'wana swa kereke e

ku fambisa ntirho wa Hosi e ka la'va pfumalaka e xikarhi ka ntsungu.

3. Naswona va tirha vuxirho bya kometi ya kereke.
4. Va pfunisa ku lulamisela ntirho wa xilalelo xa Hosi ni ku phameriwa ka xona.
5. Naswona va tirha ku kotisa valanguteri va kometi ya vuxirho, va seketela vanhu e ku nyika hi ku hetiseka e nkarhi, tinyiko ni mali e ntirwheni wa hosi.

Vahlayisi (141-144)

Ku ta hlawuriwa vanharhu (3) ku fika laha va nga tluliki kaye (9) (ntlhanu ni mune) wa vahlayisi. Vona va ta hlayisa ntsenzela, ni tiyindlu le'ti lumbaka kereke. Vona va fanele ku tlakusa a ntirho wa timali ku patsa ni mphamo wa murisi, lo'wu humesiwaka hi kereke, leswaku murisi a ta kota ku nchunseka, a nyika nkarhi wa yena hinkwawo e ku pfumaleni ka mimoya ya vanhu va kereke.

Bordo Ntirho wa Xikolo xa Sonto (145)

E tikerekeni le'ti nga hansi ka ka 75 wa swirho, bordo ya kereke ri nga tirha kukotisa bordo ra Xikolo xa Sonto. Bordo ri ni ntirho wa ku languta ni ku hlayisa ntirho wa Xikolo xa Sonto, ku dyondzisiwa ka vana, ni tidyondziso hinkwato ta Bibe le ta kereke.

Ntirho wa vona i ku kumela ntsengo lo'wukulu wa vanhu, lava va nga siki fikeriwaka, leswaku va kuma Kriste, va tisiwa leswaku va nghena e ku hlanganeni kun'we ni kereke, va dyondzisiwa rito ra Xikwembu hi ku chivirika, va dyondzisiwa ku dyondzisa ku pfumela ka ku dyondzisa ka vakriste (doutrina) ni ku kula e ku fananeni ni meehleketo ya Kriste, ni ku pimisa ni swendlo (switoloveto); va pfunisa hi ku seketela ku tiyisa mindyangu ya vakriste, va lulamisela vapfumeri leswaku va va swirho e kerekeni, va va hlomisa e ku endla mintirho ya vukriste.

La'vantswha va Kereke ya Nazareno e Matikweni (JNI) (150-151.5)

La'vantswha va tirha e kerekeni ya muti e ku pfuna ni ku seketela la'vantswha. Xikongomelo xa vona i ku:

- Ku pfuna la'vantswha leswaku va amukela Yesu Kriste kukotisa Muponisi wa vona.
  - Va dyondzisiwa a rito ra Xikwembu, ni tidyondzo ta kereke.
    - Vapfuniwa leswaku va ta kula e ku pfumeleni ka vona e ka Kriste ni meehleketo le'yi kwetsimeke.
    - Va va pfuna leswaku va ta nghena e ntirwheni. La'vantswha va kereke ya muti, va swi kota ku hlawula a hubyana le'yi nga ni mutameli wa nkwama. Hikwavo la'va nga ta hlawuriwa, va fanele ku va swirho swa kereke.
- Ka ha ri kona tinhlamuselo le'to tala e ntirwheni lowu wa ku vumbiwa ka ntlawa wa la'vantswha (JNI).

Ntirho wa ku Fambisa Evangeli e Matikweni (MNI) (153-155.3)

Ntirho wa ku fambisa evangeli e matikweni, wu tirha e kerekeni ya muti, leswaku wu simeka ku navela ka xikhongelo, ni ku hlayisa ntirho wa ku fambisa evangeli e matikweni, laha kerekeni ya muti. Xikongomelo xa nhlengeletano wa ku fambisa evangeli e matikweni i ku:

1. Ku tiyisa vanhu (ku vaseketela) hambu ku va khutarisa e ku khongelela lava va nga siki hundzukaka va va vakriste.
2. Ku tivisa kereke hikwalaho ka ntirho wa kereke e matikweni man'wana.
3. E ku pfuna la'vantswha e kutwisisa ku vitana ka Xikwembu, leswaku va tinyiketa e ntirwheni wa Xona wa evangeli e misaveni.
4. Ku khongotela vanhu leswaku va nyika hi ku tsaka ni ku khutala e swa ku fambisa ntirho wa evangeli e misaveni. Ntirho wa ku Fambisa Evangeli e Matikweni wu ni nhlengeletano wa wona, ni murhangeli, ni mupfuni wa murhangeli, matsalani, mutameli wa nkwama ni vatirhi van'wana la'va pimisiwaka na va pfumaleka. Le'swo tala swi vuriwile e ka lulamiselo ra ku fambisa evangeli (MNI)

Nhlangenetano wa Vun'we bya Vamamana ni wa vu vu'nwe bya Vavanuna

Minhlangenetano le'yimbirhi a yi tsariwanga e ka buku ya Manual, kasi na yona yi fanele ku lulamisiwa hi ku fanana ni wolowu wa ku fambisa evangeli MNI ni wa la'vantswha JNI. Swi sasekile loko na vona varhangeli lava va mihlangenetano leyi a va ta swi kota na vona e ku tirha ku kota va bordo (junta) ra kereke ya muti kukotisa le'swi endliwaka hi varhangeli va ku fambisa evangeli ni la'vantswha.

Ku Lulamiseriwa ka Xifundzha

Nhlangenetano wa Lembe wa Xifundzha (200-205)

Tikereke ta Nazareno le'ti kumekaka ka ndzhawu ya muganga wolowo, ti ta hlangana hikwato ti patsana leswaku ti endla xifundzha. Ku kona tinxaka tinharo ta ku lulamiseriwa ka xifundzha e Kerekeni ya Nazareno.

Rixaka ra 1:

Loko Kereke ya Nazareno yi sunguriwa e tikweni ro karhi, i nga ndzhawu le'yintswaha, yiva ya rixaka ro rhanga (1) ra xifundzha. Murhangeli wa tiko leri (Director Regional) a tivisa munghameli lo'nkulu, leswaku i mani loyi a ringanaka e ku va munghameli wa xifundzha. Kutani munghameli lo'nkulu a ta tiyisa munghameli loyi wa xifundzha.

Rixaka ra 2:

Rixaka ra vumbirhi (2) ra xifundzha, hi xona lexi xi nga ni ku sukela ka khume ra tikereke (10) leti ti lulamisiweke, ni swirho swa vandlal (le'swi khuvuriweke) ni vafundzisi va 5 (ntlhanu) la'va totiweke. Ni 50% ya timali le'ti pfumalekaka e ku fambisa ntirho wa ku fuma xifundzha, na wu ta huma e ndzeni ka xifundzha xolexo.

Rixaka ra xifundzha 2	Munghameli a hlawuriwa hambi a vekiwa	
Le'swi lavekaka	Tikereke ta 10 le'ti nga kona	Vafundzisi va 5 la'va totiweke
	500 wa swirho	50% ya ku ti undla ha voxe

Bordo ra ku hluleka ra Xifundzha, ri nga kombela leswaku xifundzha lexi xi pfumeleriwa kukotisa xifundzha xa rixaka ra 2. Murhangeli wa nsimu (Director do Campo) ni murhangeli wa tiko nkulu (Director Regional) va ta endla xileleto lexi e ka bordo ra vanghameli la'vakulu. Kutani munghameli wa xifundzha o ta hlawuriwa hambi a vekiwa.

Rixaka ra 3 (vunharhu)

Rixaka ra vunharhu ra xifundzha, hi xona le'xi kombisaka ku kula e vurhangelweni bya xona, hi timali, ku tshembeka e ku dyondziseni ka ti dyondzo ta kereke e matikweni hinkwawo.

Rixaka ra vunharhu (3) ra xifundzha ri fanele ku sukela ka 20 wa tikereke le'ti tirhaka khwatsi, ni swirho swa 1000, ni 10 wa vafundzisi la'va totiweke, na vahumesa timali le'ti ringanaka 100% ta ku seketela mfumo wa xifundzha.

Munghameli wa xifundzha o ta hlawuriwa hi nhlengeletano wa xifundzha wa lembe.

Nhlengeletano wa Lembe wa Xifundzha

Swirho swa nhlengeletano wa xifundzha hi leswi:

- Hinkwavo vafundzisi.
- Hinkwavo varisi wa xifundzha.
- Matsalani wa xifundzha.
- Mutameli wa nkwama wa xifundzha.
- Murhangeli wa Xikolo xa Sonto.
- Murhangeli wa nhlengeletano wa ku fambisa evangeli e matikweni.
- Murhangeli wa la'vantswha.

- Vahlamuriwa la'vantswha va ku rhangela Xikolo xa Sonto, va kereke yin'wana na yin'wana.
- Vahlawuriwa la'vantswha va ntirho wa ku fambisa evangeli, va kereke yin'wana na yin'wana.
- Swirho le'swi nga swa Bordo ya ku luleka ya xifundzha.
- Varhumiwa (Delegados) va kereke yin'wana na yin'wana ya muti.

Vuxirho bya kereke:

1 – 50 wa swirho

51 – 100 wa swirho

101 – 150 wa swirho

151 – 200 wa swirho

Varhumiwa (Delegados)

2 wa varhumiwa (delegados)

3 wa varhumiwa (delegados)

4 wa varhumiwa (delegados)

5 wa varhumiwa (delegados)

Leswi swi vula leswaku, kereke yin'wana ni yin'wana yi nga swi kota ku rhumela a vanhu la'va landzelaka e nhlengeletanweni wa xifundza.

1. Murisi, loko yena a ri ni mpfumelelo hambi ku totiwa.
2. Murhangeli wa Xikolo xa Sonto.
3. Murhangeli wa nhlengeletano wa ku fambisa evangeli.
4. Murhangeli wa la'vantswha.
5. Varhumiwa (madelegado) lava va hlawuriweke hi kereke 2, 3, 4 hambi 5 wa varhumiwa, ni ku tlula sweswo, na swi ringanisiwa hi vukulu bya kereke.

Nkarhi wa nhengeletano wa lembe

A nhengeletano wa lembe wa xifundza wu ngheniwa hi lembe rin'wana ni rin'wana, hi nkarhi lo'wu yimisiweke hi mungameli lo'nkulu.

Ntirho wa nhlengeletano wa xifundza

Nhlengeletano wa xifundzha wu twa ni ku amukela mibiko leji humaka:

1. Ka varisi ni vafundzisi hinkwavo va xifundzha, la'va nga ni mpfumelelo.
2. Vanghameli va swifundzha.

3. Matsalani wa xifundzha.
4. Kometi ya nhlengeletano wa xifundzha.
5. Murhangeli wa Xikolo xa Bibebe.
6. Bordo ya tidyondzo ta ku fambisa ntirho.
7. Bordo ya ku tota vafundzisi.

Nhlengeletano wa xifundza wu hlawula varhangeli la'va landzelaka, mabordo ni tikometi:

- Munghameli wa xifundza (203.11)
- Bordo ra ku luleka (203.14)
- Bordo ra ku tota (203.15)
- Bordo ra tidyondzo ta vurisi (203.16, 203.17)
- Bordo ra xifundzha ra Xikolo xa Sonto (203.20, 237)
- Bordo ra mpahla (swilo) ya xifundzha (203.18)

Nhlengeletano wa xifundza naswona wu ta:

- Nyika mpfumelelo e ka varisi (203.4)
- Wu tlakusela varisi la'va nga ta totiwa (203.6, 203.7)
- Wu amukela varisi vanwana la'va humaka e ka tikereke tin'wana le'ti nga riki ta hina, leswaku vona va va varisi va kereke ya Nazareno
- Wu ta kamba ni ku amukela mubiko wa timali ta xifundzha

Munghameli wa xifundzha (206-214.1)

Munghameli wa xifundzha o fanele ku va mufundzisi lá totiweke.

Ka rixaka ra swifundzha, munghameli wa xifundzha a vekiwa hi munghameli lo'nkulu. Kasi e ka rixaka ra 2 wa swifundzha, munghameli wa xifundzha a nga vekiwa hambi a hlawuriwa.

E ka rixaka ra 3, munghameli o fanele ku hlawuriwa. Loko a ha sungula a ta hlawuriwa loko a hetile malembe mambirhi (2), ndzhaku ka sweswo a nga thlela a hlawuriwa hi ku ina/e-e hi ku vota. Munghameli wa xifundzha o fanele ku kuma $\frac{2}{3}$ ya movoti leswaku a kongoma e ntirhweni. Loko a hlawuriwa hi ku engeta hi ravumbirhi a ta tirha mune (4) wa malembe.

Loko munghameli wa xifundzha a tshika hambi a nga hlawuriwi, sweswo ku fanele ku hlawuriwa a munghameli un'wana. Kasi ka rixaka ra vunharhu (3) ra swifundza, varhumiwa (madelegado) va ta vota hambi i nga va mani na mani wa vafundzisi la'va totiweke va kereke ya Nazareno. Va ta kongoma ni mavoti ku ko ku humelela un'we loyi a nga ta kuma 2/3 ya mavoti.

Kasi ka rixaka ra vumbirhi ra xifundza, swi nga koteka leswaku a vekiwa hi munghameli lo'nkulu, hambi a hlawuriwa hi nhlengeletano wa xifundzha.

Kasi ka rixaka ro rhanga (1) ra swifundzha, a munghameli lo'nkulo hi yena lá vekaka munghameli wa xifundzha.

Ntirho wa munghameli wa xifundzha

Ntirho wa munghameli wa xifundzha wu nga avanyisiwa hi matlhelo mambirhi la'makulu:

1. A tirhela hambi ku tirhisana ni tikereke hinkwato ta xifundzha

- A tilulamisela hi tlhelo ra matirhela, a ti nyika matimba ni ku titiyisa a tikereke hinkwato ta miti e xifundzheni. (208.1)
- A nghena kun'we ni bordo ya kereke leswaku va kambisisa a ntirho wa murisi. (121, 208.2)
- A nghena kun'we ni mabordo ni varisi leswaku a va nyika vurhangeli byi kombisaka, ni ku va pfuna e moyeni, timaleni ni timhakeni ta vuriselo (208.3).
- E ku kombisa vurhangeli e mintirwheni ya ku fambisa tikereke leyi yi nga siki lulamisiwa (208.6).
- Loko murisi a nga si totiwa, kwalaho munghameli wa xifundzha, o fanele hu hlawula munhu lá rhandzaka ku amukela mpfumelelo wa vurisi bya muti (208.12).
- Munghameli wa xifundzha swa koteka leswaku a risa kereke ya muti.
- Munghameli wa xifundzha swa koteka leswaku a rhangela a nhlengeletano wa lembe wa kereke yoleyo ya muti.
- O kamba ni ku pfumela e swikombelo le'swi tsariweke, le'swi taka hi ka varisi, mabordo ya tikereke, e ku va va thola mupfuni

wihi lá hakeriwaka, ku kotisa va ntirho wa la'vantswha, varisi la'va pfumisaka ku endla ntirho, ni swin'wana.

2. Munghameli wa xifundzha o ni ndzwhalo wa mintirho leji landzelaka ya xifundzha:

- Mutameli wa xitshamo xa bordo ra ku luleka.
- Murhangeli wa nhlengeletano wa lembe wa xifundzha loko munghameli lo'nkulu a nga tanga.
- A va xirho xa mabordo ni tikometi hinkwato ta xifundzha.
- Loko murhangeli un'wana a kombela ku tshika e xikhundlha xa yena, munghameli wa xifundzha a swi kota ku hlawula wa ku n'wi siva, kukotisa leswi, ku ri matsalani wa xifundzha, (208.7), mutameli wa nkwama wa xifundzha (208.8).

Matsalani wa xifundzha (216 – 218)

Matsalani wa xifundzha a hlawuriwa hi bordo ra ko luleka ra xifundzha, kutani o ta tirha hi nkarhi wa 1-3 wa malembe, kutani swa koteka ku tlhela a hlawuriwa. Matsalani wa xifundzha o ta:

1. Bika hi ntiyiso a nxakameto wa mintsengo ni ku hlayisa maminuta ya timhaka hinkwato ta nhlangeletano wa xifundzha.
2. A hlayisa hi vutlhari ni ku lulamisa e mintsengo ni hinkwaswo swa xifundzha (estadísticas).
3. A rhumela papela rin'wana ra tlhelo wa mubiko e ka hofiso ra vurhangeli bya nsimu ya kereke (Escritório do Campo).
4. A hlayisa mapapela hinkwawo ya xifundzha.

Mutameli wa Nkwama (219-220.2)

Mutameli wa nkwama wa xifundza a hlawuriwa hi bordo ra ku luleka ra xifundzha.

Mutameli wa nkwama wa xifundzha a ta:

1. Amukela timali hinkwato leti ngenaka e xifundzheni a ti tirhisa hi ku hakela hinkwaswo le'swi lumbaka xifundzha tani hi laha a nga leletywa ha kona hi ku lerisa ka Bordo ya ku luleka ya xifundzha.

2. O ta hlayisa khwatsi mubiko wa yena wa timali a ti amukeleke ni leti tirhisiweke, kutani o ta nyika mubiko wa n'wheti ni n'wheti e ka munghameli wa xifundzha ni wun'wana e ka nhlengeletano wa lembe wa xifundzha.

Bordo ra ku Luleka (221-225)

A swirho swa bordo leri swi hlawuriwa hi lembe rin'wana ni rin'wana e nhlengeletanweni wa lembe wa xifundzha. Swirho swa bordo leri hi leswi:

- Munghameli wa xifundzha
- Ku fika ka vafundzisi vanharhu
- Ku fika ka swirho swinharhu swa vandla

E ka rixaka ro rhanga (1) ni rixaka ra vumbirhi ra swifundzha, murhangeli wa nsimu (Director do Campo) a swi kota ku hlawula murhumiwa (missionário) e ku va xikombiso e nhlengeletanweni wa bordo ya ku luleka ya xifundza.

Munghameli wa xifundzha hi yena murhangeli wa bordo ra ku luleka.

Ntirho wa bordo ra ku luleka hi lowu:

1. Ku lulamisa nkarhi wa ku sungulisa ni ku hetelela ka lembe ra timali ta xifundzha.
2. Swirho swa bordo leri swi ta kombela ku byeriwa hi munghameli wa xifundzha hi ta varisi va tikereke ta miti e xifundzheni xolexo. Naswona, vona va ta nyika vusungukati xungetano ni bordo, hambu kometi yihi na yihi ya xifundzha.
3. Va ta hlawula mutameli wa nkwama wa xifundzha ni matsalani wa xifundzha.
4. Loko murisi lá nga ni mpfumelelo wa xifundzha a tirha kukota murisi, a bordo ra ku luleka ri ta tsundzuxa leswaku ku pfuxetiwa mpfumelelo wa yena.
5. Loko munhu un'wana a rhangela mhakaa le'yi henhla ka murisi, a bordo ra ku luleka ri ta kambisisa mhaka, yi lulamisa kometi ya ku hlolisisa mhaka leyo le'yi vumbiwa hi 3 hambu ku tlula wa vafundzisi la'va totiweke, leswaku va kambisisa ni ku xuxa mhaka ya kona.

6. Bordo ra ku luleka ra xifundza ri langutela ni ku kambisisa hinkwaswo swilo le'swi lumbaka xifundzha ni tiyindlu ta kona.
7. Loko murisi un'wana lá humaka e kerekeni yin'wana, a navela ku tihlanganisa ni kereke ya Nazareno, a mpfumelelo ya yena yi fanele ku kambisisiwa hi bordo ra ku luleka, kutani kutaku koko vona va yi pfumelela, kwalaho murisi loyi a ta amukeriwa e ku va xirho xa kereke ya Nazareno.

Bordo ra ku kota vafundzisi (226-228.10)

Kometi leyi yi ta va ni vafundzisi la'va sukelaka ka 5 kambe va nga tluri ka 15 wa vafundzisi. Munghameli wa xifundzha i xirho xa bordo leri, kutani swirho leswi swi hlawuriwa ku va swi heta mune (4) wa malembe hi nkarhi ni nkarhi. Munghameli wa xifundzha hi yena mutameli wa xitshamo, handle ka loko yena hi xiviri a komela leswku a bordo ri hlawula un'wana, leswaku a va mutameli wa xitshamu. Bordo ri ta hlawula matsalani hambi mani na mani leswaku a tsala hinkwaswo le'swi nga lulamisiwa hi bordo.

Ntirho wa bordo leri i ku:

1. Va fanele ku kambisisa un'wana na un'wana loyi a lavaka ku kuma mpfumelelo hambi a lava ku totiwa.
2. Va fanele ku xiyisisa swinene e munwhini yoloyi e ku tiva hambi ku vona leswaku a kumile xana e ku ponisiwa, ni ntirho wa ku basisiwa ka mbilu, hambi ku tatisiwa hi Moya lo'wo Kwetsima, ni ku tiva Bibebe, ku dyondzisa ka kereke, ku amukela ka vona e milawu ni milawana ya kereke (regras gerais), swikombiso swa tinyiko ta moya, vutomi ni mahanyela la'manene ngopfu, ni ku ringaniwa hi ntirho wa vurisi hi laha wu nga hi kona.
3. Loko munhu a ri ni mpfumelelo ya kereke ya muti, ya ku huwelela na a tirhile tani hi murisi wa kereke ya muti, kwalaho, munhu loyi a fanele ku pfumeleriwa hi bordo ra ku tota, leswaku a kongoma a tirha kukota murisi.

Bordo ra xifundzha ra tidyondzo ta vatirhi (229-231.4)

Yi vumbiwa hi 5 hambi kutlula wa vafundisi.

Vona va hlawuriwa hi nhlengeletano wa xifundzha, na va ta tirha mune (4) wa malembe.

A bordo ri ta hlawula mutameli wa xitshama ni matsalani.

A ntirho wa bordo leri i ku langutela lulamiselo ra ntirho wa lava va lavaka ku totiwa. Va ta va seketela, va va rhangela, va va pfuna ku va dyondzisa e ka dyondzo ya vululamisi (programas).

Bordo ra ku hlayisa mpahla ya kereke (233-234.5)

Bordo ra ku hlayisa mpahla ya kereke yi ta vumbisa hi munghameli wa xifundzha, vafundzisi vambirhi (2) ni swirho swa kereke swa swimbirhi (2). Swirho swi nga hlawuriwa hi malembe ya mune (4). Bordo ya ku luleka ya xifundzha yi nga tirha kukotisa bordo ya mpahla ya kereke.

Ntirho wa bordo ra mpahla ya kereke i ku nyika vusungukati e ka munghameli wa xifundza ne ka tikereke ta miti, hikwalaho ka mhaka ya mintsenzela, ku lulamisela ka ku aka ni nxaxameto wa ku aka (programas). Ku lulamiseriwa kun'wana ni kun'wana ka kereke ya muti, ku fanele ku pfumeleriwa hi munghameli wa xifundzha ni bordo ya mpahla ya kereke, loko ku nga si akiwa nchumu.

Bordo ya xifundzha ya Xikolo xa Sonto (237-238.3)

A bordo leri ri vumbiwa hi swirho leswi:

- Munghameli wa xifundzha
- Murhangeli wa nhlengeletano wa ku fambisa evangeli
- Murhangeli wa la'vantswha
- Murhangeli wa bordo ra xifundza ni swirho swinharhu (3) swin'wana le'swi hlawuriweke.

Kwalaho, hi ku hatlisa e ndzhaku ka nhlengeletano wa xifundzha, va ta hlangana va hlawula la'va landzelaka:

- Matsalani
- Mutameli wa nkwama
- Murhangeli (Director) wa xifundza wa la'vakulu
- Murhangeli (Director) wa xifundzha wa vana. Lava va ta va vona swirho swa bordo ra xifundzha ra Xikolo xa Sonto. Bordo leri ri fanele ku vonelela hi ku fambela ni ku kambela ntirho

hinkwawo wa xikolo wa Xikolo xa Sonto e xifundzheni hinkwaxo.

Gotsovanyani (Nhlengeletano lo'wukulu wa phexeya)

Gotsovanyani hi wona nhlengeletano wa risima lerikulukumba swinene e ka kereke ya Nazareno. Wona wu ni matimba ya ku endla tidyondzo, ni milawu le'yi fumaka tikereke e misaveni hinkwayo hi ku anama ka yona. Vanghameli la'vakulu hi vona varthangeli va Gotsovanyani.

Swirho swa Gotsovanyani hi leswi (301):

1. Varhumiwa (Delegados) la'va hlawuriweke hi swi fundzha le'swi ti fumaka (distritos regulares) rixaka ra vunharhu (fase 3) $\frac{1}{2}$ va tava swirho ni $\frac{1}{2}$ va ta va vafundzisi.

<u>Vuxirho</u>	<u>Vafundzisi</u>	<u>Swirho</u>
1 – 2000	1 (Sup. Dist.)	1
2001 – 5500	SD+1	2
5501 – 9000	SD+2	3

2. Rixaka ra vumbirhi (2) ra xifundzha ri nga rhumela munghameli wa xifundzha ni xirho xin'we e ku nghena ka Gotsovanyani.
3. Rixaka ro rhanga ra xifundzha, ri nga rhumela munghameli wa xifundzha e ka Gotsovanyani kambe munghameli yoloyi, a nga ta vota.
4. Hinkwawo vanghameli la'vakulu
5. Matsalani lo'nkulu.
6. Mutameli lo'nkulu wa nkwama
7. Mupaluxi (Editor) wa Vukwetsimi-Namuntlha.
8. Murhangeli lo'nkulu wa la'vantswha (JNI)
9. Murhangeli lo'nkulu wa ku fambisa evangeli (MNI)
10. Vanghameli va xifundzha nkulu (Directores regionais)

Nkarhi wa Nhlengeletano (302)

Gotsovanyani yi ta ngeniwa hi n'wheti ya Kota Vuxika (Junho) hi ku pima mune wa malembe e minkarhi hinkwayo, kukotisa leswi, 2005, 2009, 2013 ku ya e mahlweni.

Ntirho wa Gotsovanyani (305)

1. Yi hlawula a vanghameli la'vakulu va tsevu (6) (ntlanu na un'we) hi 2/3 wa mavoti.
2. Yi hlawula swirho swa bordo ra Gotsovanyani.

Swifundzha swi nga rhumela hi laha swi pimisaka ha kona hikwalaho ka ku hundzuluxiwa loku va ku lavaka ka Manual hambi milawu yin'wana. Ku pimisa koloko ku ta rhumeriwa e ka tikometi ta Gotsovanyani leswaku ku xuxiwa. Kutani tikometi leti ti ta endla swileleto swa ku pfumela hambi ku ala, kutani swona swi ta rhumeriwa ka nhlengeletano wa Gotsowanyani, lowu wu nga ta xuxa ni ku vulavulisana ha swona hi ku kongoma, va ko va endla hi ku vota e henhla ka swona. Leyi hi yona ndlela leyi a Manual wa Kereke a hundzuluxiwaka hi yona.

Vanghameli La'vakulu (306-307.14)

Vanghameli La'vakulu va tsevu (6) va fanele ku va vafundzisi. Vona va fanele ku va va tlurile ka 35 wa malembe ya vukhale, kasi na swona va nga tluli ka 68 wa malembe. Vona va hlawuriwa hi nhlengeletano wa Gotsovanyani. Ntirho wa vona hi lowu wu landzelaka:

1. Ku langutela hi ku endzela leswaku va vona ntirho wa Kereke ya Nazareno e matikweni hikwawo dyikelele.
2. Va tamela switshamo swa mintirho ya nhlengeletano wa Gotsovanyani.
3. Va tirha e ku pfuneta swifundzha:
  - Va rhangela ntirho wa nhlengeletano wa swifundzha leswaku va va vafundzisi, hambi va rhuma un'wana e ku va a rhangela ntirho wa ku tota.
  - Vona va swi kota ku munhu (l'a totiweke) e ku va munghameli wa xifundzha, loko ku ri kona vutshamo e xikarhi ka minhlengeletano. Vona va ta endlisa sweswo e ndzhaku ka kukambisisa va tiva e ka bordo

ra ku luleka ne ka murhangeli wa ku fambisa evangeli e matikweni ne ka murhangeli wa la'vantswha va xifundzha, ne ka mutameli wa xitshamo wa bordo ra Xikolo xa Sonto, ni matsalani ni mutameli wa nkwama wa xifundzha (languta 207).

Bordo ya Vanghamali La'vakulu (315-324)

A Bordo ya Vanghameli La'vakulu yi hlangana hinkwawo nkarhi hi mpimo wa tin'wheti tinharhu.

1. Va languta mafambela ya ntirho wa kereke e misaveni hinkwayo. Kereke yi avanyisiwa hi sw Fundzhankulu swa tsevu (6), kutani munghameli un'wana ni un'wana lo'nkulu o ni xifundzhankulu xa yena.
2. Yi langutela mabordo hinkwawo ni tindzawulo ta kereke hinkwayo.
3. Munghameli-nkulu ni bordo ra Gotsovanyani va ta pimisa tani hi laha a nkwama wa ku fambisa evangeli e matikweni wu fanelaka ku tirhisiwa ha kona.
4. A bordo ra vanghameli-nkulu ri ta va ni matimba ya ku hlamusela nawu ni ku dyondzisa ka Kereke ya Nazareno.
5. Loko munhu a tshikanile ni loyi ingi a tekani na yena, kutani a lava ku totiwa, yena o fanele ku fambisisiwa hi bordo ra vanghameli la'vakulu.
6. Vona va swikota ku endla nchumu wun'wana na wun'wana lowu vona, va titwelaka leswaku wa pfumaleka e ku pfuna a ntirho wa kereke, loko wona wu titwela leswaku wa pfumaleka e ku pfuna a ntirho wa kereke, loko wona wu twanana ni milawu ya Kereke ya Nazareno.

Matsalani Lo'nkulu (325-328.1)

Matsalani Lo'nkulu e ka Bordo Gotsovanyani. Matsalani Lo'nkulu e ka Bordo Vanghameli La'vakulu ni le ka Bordo Gotsovanyani.

Ntirho wa matsalani lo'nkulu hi lowu:

1. A tsala maminuta ya tinhlengeletano hinkwato ta Gotsovanyani.

2. A hlayisa mintsengo hinkwayo ya vuxirho bya kereke.
3. O hlayisa khwatsi hinkwawo mapapila ya nfanelo ni ya risima, ya kereke.

Mutameli Lo'nkulu wa Nkwama (329-330.7)

Mutameli Lo'nkulu wa Nkwama o hlawuriwa hi Bordo ra Gotsoyanyani. Mutamele Lo'nkulu wa Nkwama o hlayiwa e ka Bordo ra Vanghameli Lo'nkulu ni le ka Bordo ra Gotsoyanyani.

Ntirho wa Mutameli Lo'nkulu wa Nkwama hi lowu:

1. E ku hlayisa timali hinkwato le'ti amukeriweke hi Kereke hinkwayo.
2. Ni ku hakela timali le'ti tani hi laha a nga ta kombisiwa ha kona hi Bordo Gotsoyanyani.
3. Ku kombisa e ka Bordo Gotsoyanyani a mubiko lo'wu tsariweke hi ku xiyisisa lo'kukulu wa timali hinkwato le'ti humbaka kereke.

Bordo ra Gotsoyanyani (331-336)

Bordo ra Gotsoyanyani ri hlawuriwa hi nhlengeletano wa Gotsoyanyani. A mutameli lo'nkulu wa nkwama ni matsalani lo'nkulu va lumba bordo leri. Ku ni swirho le'swi lavaka ku ringana 40 e ka bordo leri kutani rona ri hlangukana kan'we hi lembe ni lembe. Swifundzha le'swo tala le'swi hambaneke swa tikereke swi lumba hikwalaho ka matshamela ya swona e tikweni e swifundzhankulu. Xifundzhankulu xin'wana um ak'wana xi nga hlawula swirho le'swo karhi vafundzisi le'swaku va ya nghena a Nhlengeletano wa Gotsoyanyani. Kutani vona va ta hlawuriwa hi varhumiwa (madelegado) le'swaku va ya e Nhlengeletanweni wa Gotsoyanyani na va um aka xifundzhankulu xolexo.

Swirho swa Bordo ra Gotsoyanyani.

Mpimo wa Xifundzhankulu	Swirho	Vafundzisi
ku fika 100,000	1	1
100,1001 – 200,000	2	2
ku tlula 200,000	2	2

Hinkwawo van'wana

Nhlingeletano wa La'vantswha

Lo'wukulu

xirho 1

Wa KuFambisa Evangeli

xirho1

Seminário (colégio) Nazareno

1

1

Ntirho wa Bordo ra Gotsovanyani

A Bordo ra Gotsovanyani ri hlayisa e ntirho hinkwawo wa Kereke e misaveni hinkwayo. Rona ri pfuna ndzawulo yin'wana ni yin'wana e ku tirha kutwanana ni tindzawulo tin'wana.

A Bordo ya Gotsovanyani yi pimisa ni ku lulamisa tani hi laha Nkwama wa Ntirho wa ku Fambisa Evangeli e Matikweni wu fanela ku tirhisiwa ha kona. Yona yi rhumela timali e ka tindzawulo le'to tala ni swikolo swa kereke. Bordo ra Gotsovanyani ri twa ni mibiko le'yi taka hi le ka tindzawulo hinkwato ta kereke.

Murisi (Mufundzisi) e Kerekeni ya Nazareno

Ku kona mintlawwa yinharhu ya varisi e Kerekeni ya Nazareno. I nga leyi:

1. Varisi va muti la'va vekiwaka hi tikereke hi bordo ra kereke ya muti.
2. Varisi la'va nga ni mpfumelelo wa Xifundzha.
3. Vafundzisi la'va totiweke ni vadiakoni la'va vekiweke hi Nhlingeletano wa Xifundzha na va totiwile hi Munghameli Lo'nkulu ni vafundzisi van'wana la'va totiweke.

Murisi wa Kereke ya Muti (428)

1. Murisi wa muti o fanele ku va xirho xa Kereke ya Nazareno. Murisi wa muti o nyikiwa mpfumelelo hi bordo ra kereke ya muti na a ta fanela ku tirha a ri hansa ka ku kombisiwa hi murisi wa kereke ya muti. Leswi swi nyika e ka murisi wa muti e matimba ya ku tirhisa ni ku kurisa nyiko ya vufundzisi. Murisi a nghena e vutomini le'byo leha bya ku dyondza ku fambisa ntirho.

2. Loko murisi wa muti ari mufundzisi l'atotiweke, kutani a bordo ra kereke ya muti ri na nyika mpfumelelo, le'yi sayiniweke hi matsalani ni murisi wa kereke.
3. Loko murisi ni bordo ra kereke, swi fanele ku pfumeleriwa hi Bordo ra ku Wuleka hi ku leleta ka munghameli wa xifundzha.
4. Vahlawuriwa (candidates) va fanele ku kambiwa e henhla ka ku ponisiwa ka vona, vutivi bya vona hi ta dyondzo ni ku dyondzisa ka Bibebe, ni milawu ya Manual wa kereke. Va hlawuriwa va fanele ku kombisa leswaku vona va ni tinyiko ta moya ni moya wa ku vupfa ka vona.
5. Mpfumelelo i ya lembe rin'we ntsena.
6. Murisi o ta lulamisa nxaxameto wa tidyondzo leti varisi lava va nga dyondzisiwaka tona. Loko ku hundza malembe mambirhi murisi a nga si heta tidyondzo ta yena, a mpfumelelo wa yena a mpfumelelo wa yena a wu nga ta kongomisiwa.
7. Mpfumelelo wu nga pfuxetiwa hi bordo ra kereke, hi ku lerisa ka murisi. Loko murisi a nga si totiwa, kwalaho yena murisi ni bordo ra kereke, va ta kombela ku pfuxetiwa ka mpfumelelo e ka munghameli wa xifundzha, kambe na yena o fanele ku nyika mavonela ya yena.
8. Murisi wa muti loyi, a nga na matimba ya ku endla masacramentos, ku nga ku khuvula, Xilalelo xa Hosi, naswona a nga tshuki a chadisa michado.

Murisi hi Mpfumelelo (429)

1. La'va swi rhandzaka ku va vona, va fanele ku va swirho swa Kereke ya Nazareno, na va ta va ni ku vitaniwa lo'ku vonakalaka e vutomini hinkwabyo e ntirwheni.
2. La'va rhandzaka ku endla varisi va fanele ku va vakumile e mpfumelelo ya muti ya ku va murisi hi nkarhi wa lembe rin'we.
3. Loyi a rhandzaka a fanele ku kuma mpfumelelo ya bordo ra kereke ya yena ya muti, laha yena a nga xirho kona. Loko munhu loyi a lavaka a ri murisi wa kereke, sweswo yena o ta pfumeleriwa hi Bordo ra ku Luleka.
4. Loyi a lavaka ku va murisi o fanele kuva na a hetile lembe hinkwalo e Xikolweni (Colégio) xa Bibebe hambu kumbe xana a hetile 8 wa tidyondzo (Cursos) ta ntirho wa vurisi hilaha wu lulamisiweke ha kona.
5. L'a lavaka o fanele ku tatisa hi ku xiyisisa swinene hi ku tsala e papilla le'ri kombelaka mpfumelelo wa vurisi a ri nyika ka Bordo ya ku Tota.
6. L'a kombelaka o fanele ku nghena e maklasini ya vurisi la'ma nyikiwaka na ma lulamisiwa hi Xikolo xa Bibebe e Xifundzheni.
7. Loko a risa kereke, murisi o fanele ku nyika mubiko hi n'wheti ni n'wheti e ka munghameli wa xifundzha.
8. L'a lavaka o ta kambuwa hi Bordo ya ku Tota, leswaku yi kota ku tiyisa leswaku munhu loyi wa ringana hi tlhelo ra moya, ra vutivi bya meehleketo, hambu va ringan ku tirha ntirho wa vurisi.
9. Munhu l'a lavaka a fanele ku kuma mavoti le'yi n'wi pfumelelaka e ka nhlengeletano wa xifundzha.
10. Mpfumelelo yi hela hi ku hela ka lembe ni lembe.
11. Varisi hi mpfumelelo la'va tirhaka tani hi varisi va hetile tidyondzo ta vona, va humelela e ka les'wi lavekaka ni ku endla masacramento e tikerekeni ta vona ntsena.
12. Varisi hi mpfumelelo la'va humaka e tikerekeni tin'wana ta evangeli, va fanele ku kombisa mapapila ya leswi va nga xiswona ni leswaku va ta va hetile tidyondzo le'ti ringanaka

ni ta Kereke ya Nazareno, na va hlanganisa hinkwaswo le'swi lavekaka, le'swi xaxametiweke e henhla, kutani volavo va nga nyikiwa mpfumelelo wa Xifundzha.

Loko mpfumelelo wu nyikiwile, murisi o ta fanela ku hlangana ni le'swi swi lavekaka, leswaku mpfumelelo wa yena wu ta tlhela wu pfuxetiva.

1. Murisi o fanele ku tatisa a xikombelo xa yena ku pfuxetiwa ka mpfumelelo hi lembe rin'wana ni rin'wana.
2. Murisi o fanela ku pfumeleriwa hi Bordo ku Huleka ra Xifundzha.
3. Murisi o fanele ku va a hetile tidyondzo ku sukela ka malembe mambirhi (2) ya mpimo wa ku dyondza.
4. Loko a risa kereke, murisi o fanele ku nyika mubiko hi n'wheti ni n'wheti e ka munghameli wa xifundzha.
5. Murisi o fanele ku kombisa leswaku yena a le tintswalweni, tinyiko ni risima e ntirwheni.
6. Murisi o fanele ku kuma mpfumelelo ya Bordo ra ku Tota nhlengeletano wa xifundzha.
7. Murisi o fanele ku va ni xikongomelo xa leswaku a totiwa a va mufundzisi hambu mudiakoni e kerekeni ya Nazareno. Murisi hi mpfumelelo a nga ha tlheri a pfuxeta mpfumelelo wa yena e ndzhaku ka hume (10) ra malembe e handle ka loko ku ri ni swin'wana le'swi lhawulekeke.

MuDiakoni (430)

MuDiakoni i munhu loyi a titwelaka ku vitaniwa na a ta tirha nkarhi hinkwawo e ntirho wa vukriste, kambe na a nga vitaneriwanga ku huwelela. Vadiakoni van'wana va tirha hi nkarhi hinkwawo na va tirhela vana, van'wana va tirha kukota vavuri e swipiritani, van'wana va tirha nkarhi hinkwawo e ku endzeleni e kerecheni le'yikulu hambu vekiwa e ku tirha nkarhi hinkwawo e mintirwheni ya tintswalo.

Mudiakoni swa koteka a nyikiwa ntirho wa ku endla masacramento, ni wun'wana nkarhi a fambisa tinkondzho ta ku gandzela ni ku huwelela.

Mintila ya ku kumela ku va madiakoni l'a totiweke ya fanana ni ya ku kumela ku totiwa ka mufundzisi e handle ka le'swaku ku hambana ku kona e ka tidyondzo le'ti lavekaka.

Mufundzisi l'a totiweke (431)

Xikhundla xa mufundzisi l'a totiweke xa vona la'va nga ni ku vitaniwa lo'ku vonakalaka ka Xikwembu, leswaku va huwelela rito ra Xikwembu. Loyi a lavaka (candidate) o fanele ku va a hetile tidyondzo le'ti lulamiseriweke ku lungisela yena leswaku a endla ntirho wa vurisi bya yena. Ku rindzeriwa leswaku varisi la'va totiweke va ta nyika nkhari wa vona hinkwawo, ni matimba ya vona hinkwawo e ntirwheni wa vakriste. Lexi hi vona xikhundla le'xi nga heriki, kutani ko totiwa na kona a ku pfluxetiwi hi lembe rin'wana na rin'wana.

Mufundzisi loyi a nga ni mpfumelelo o fanele ku va a hetile leswi landzelaka leswaku a ta totiwa.

1. A hetile tidyondzo hinkwato le'ti pfumelaka leswaku a totiwa a va mufundzisi.
2. Na a tirhile hi malembe mambirhi la'ma landzanaka ku kota murisi, hambi a heta malembe manharhu a ri murisi hi ku pfunetela murisi.
3. Mulavandzhawu (candidate) a fanele ku kombisisiwa hi bordo ya ku luleka leswaku a kuma ku pfluxeta mpfumelelo wa yena.
4. Mulavandzhawu o fanele ku langutiwa hi ku xiyisisa l'okukulu a tlhela a pfumeleriwa hi bordo ya ku tota leswaku a ta totiwa.
5. Loko mulavandzhawu a tshikanile ni loyi a chadeke na yena, a bordo ya vanghameli la'vakulu yi ta tsema mahaka, ya leswaku wa fanela ku totiwa, hambi a nga faneli.

6. Mulavandzhawu a hlawuriwa e ntirwheni wa vufundzisi hi mavoti ya 2/3 ya nhlengeletano wa xifundzha.
7. Ntirho wa ku tota, i ntirho lo'wo hlawuleka wurhangeliwaka hi munghameli lo'nkulu ka hnlengeletano wa xifundzha. Munghameli lo'nkulu kun'we ni van'wana vafundzisi la'va nga ta va kona, va ta tlhandleka mavoko ya vona e ka murisi kutani va n'wi tota kukota mufundzisi e kerekeni ya Nazareno.

Ku Tivisiwa ka Vatotiwa (432)

Va fundzisi la'va totiweke la'va taka hile tikereke ta mavandla man'wana ya evangeli, la'va navelaka ku tihlanganisa ni Kereke ya Nazareno, va fanele ku tatisa mintila le'yi landzelaka:

1. Va humelela e ku tiveni ka ku hambywa hi Manual ni marungula (história) ya Kereke ya Nazareno.
2. Va heta swivutiso swa lava lavaka, ku totiwa ni swi vutiso swa vanfundzisi va mpfumelelo ya ku tota.
3. Va hlangana ni hinkwawo le'swi lavekaka, le'swi tsariweke e henhla.

Munghameli Lo'Nkulu o ta nyika papila ra vumboni ra ku pfumereliwa.

Ku Tshika Hambu ku Susiwa e Ntirwheni wa Murisi

Ntirho wa vufundzisi wu hi laha ku nga heriki, hikuva a wu pfuxetiwi hi lembe ni lembe, kambe mufundzisi o komberwa a ku nyika mubiko hi lembe ni lembe e nhlengeletanweni wa xifundzha. Papila ra mpfumelelo wa ku totiwa ri fana ni xiboho (contacto) e xikarhi ka murisi ni kereke leyi a yi yimelaka. Yi tirha ntsena loko ntirho wa vutomi bya vurisi bya yena ni ku dyondzisa ka yena, swa ha longoloka ni ku twanana ni ku dyondzisa, ni swendlo swa kereke.

Varisi lava va totiweke a va faneli ku hi minxharhi yin'wana, le'yo karhi, va rhangela mintirho le'yi nga lumbiki kereke, le'yi nga riki hansu ka Kereke ya Nazareno, yi ri leyi nchunsekeke e ku rhangeliwa hi

Kereke ya Nazareno, loko vanga ri na papila le’ri tsariweke ra lembi hi bordo ya ku luleka ya xifundzha.

Loko mufundzisi hambu mudiakoni, va tihlanganisa ni tikereke tin’wana, kwalaho, vona vata tshika ku va vanfundzisi, hambu vadiakoni va Kereke ya Nazareno (433.10)

Murisi a swi kota ku tshika ntirho na a fanele ku tlherisa a mpfumelelo wa yena e ka xifundzha, lexi xi nga ta yi rhumela ka matsalani lo’nkulu, leswaku yi hlaysiwa (435.10)

A murisi loyi a tshamaka a nga tiviwi hi nkarhi wa ku tlula mune wa malembe, o ta vuriwa e ndzhawini ya la’va “tshikeke”hi ku leleta ka nhlengeletano wa xifundzha (436.2)

A matamelele ya timhaka ta murisi loyi a nyikiwaka nandzu, hi mafambela ya yena, la’yo biha, swi tsariwile e ka Manual 505-507.

Marito ya Xikwembu e ka Varisi ni Varhangeli va Kereke

Muapostola **Paulo, o vurile** e ka varhangeli va kereke ya Efesa a ku, “sweswi n’wina, tivoneleni, ni nthambi hinkwawo lowu Moya Lo’wo Kwetsima wu mi vekeke valanguteri va wona, e ku risa kereke ya Hosy, leyi nga ti fuwela yona, hi ngati leyi yi nga ya yona ni xiviri”(Timhaka ta Vaapostola 20:28)

Muapostola Petro o te, “Mi nga la’va fumaka ndzhaka ya Hosi, kambe mi va swikombiso swa ntlhambi. Kutani loko Murisi Lo’nkulu a ta humelela, mi ta amukela e hari le’yi nga boriki ya ku kwetsima”. (I Petro 5:3-4)

Kereke ya Nazareno Milawu ya ku pfumela

Vunharhu
bya Xikwembu

Yesu Kriste Moya Lo'wo Kwetsima

Ku Twisiwa
ku Vaviseka

Matsalwa la'ma
Kwetsimeke

Tintswalo ta
Ntumbuluko

Vudyoho,
Bya Ntumbuluku
ni bya Vumunhu

Ku Hlayiwa
la'va Lulameke,
ku Tswariwa ra Vumbirhi
ni ku Endliwa N'wana

Ku Hundzuka

Ku Basisiwa
hi ku Hetiseka

Kereke 11

Ku
Khuvuriwa

13
Xilalelo
xa Hosi

14
Ku Hanyisa
ka Xikwembu
(Lo'ku
Kwetsimeke)

15
Ku Vuya ka
Vumbirhi
ka Kriste

16
Ku Pfuka ka
Vafi K'avanyisiwa
Laha u
Kongomaka Kona

